

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra ruského jazyka a literatury

Čech a Rusové: Václav Hanka v kontextu českého rusofilství
(A Czech and the Russians: Vaclav Hanka in the context of Czech
Russophilism)

Autor: Kristýna Valicová

Studijní obor: dějepis pro střední školy, ruský jazyk a literatura pro střední školy

Vedoucí práce: Mgr. Jana Kostincová Ph.D.

Oponent práce: prof. PhDr. Oldřich Richterek, CSc.

Hradec Králové

2017

Zadání diplomové práce

Autor:	Kristýna Valicová
Studium:	P15P0386
Studijní program:	N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	Učitelství pro střední školy - dějepis
Název diplomové práce:	Čech a Rusové: Václav Hanka v kontextu českého rusofilství
Název diplomové práce AJ:	A Czech and the Russians: Vaclav Hanka in the context of Czech Russophilism

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce navazuje na bakalářskou práci Rusofilství Václava Hanka, která byla zaměřena na vztah tohoto českého obrozence k Rusku. Představí Václava Hanka v širokém kontextu českého rusofilství a panslavismu. Součástí práce bude analýza učebnic z hlediska prezentace daného tématu a také dotazníkové šetření.

Jirásek, J.: Rusko a my. Praha 1946. Popova, N.: Pisma Pogodinu iz slavjanských zemel. Moskva. 1880. Matějka, J.: Václav Hanka označen co škůdce numismatiky české jakož i moravské. 1909. Černý, V.: Vývoj a zločiny panslavismu. Praha. 1995. Legis - Gluckseling: Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů. Praha. 1852.

Garantující pracoviště: Katedra ruského jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jana Kostincová, Ph.D.

Oponent: prof. PhDr. Oldřich Richterek, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 22.8.2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucí diplomové práce) samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Hradci Králové dne

.....

Kristýna Valicová

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi pomáhali v uskutečňování jednotlivých cílů mé diplomové práce. Za odborné vedení celé práce a za cenné rady děkuji vedoucí diplomové práce paní Mgr. Janě Kostincové Ph.D.

Anotace

Tato diplomová práce je věnována otázce slovanské vzájemnosti a osobnosti národního buditele Václava Hanky. Obsahuje stručné přiblížení základních termínů vztahujících se k problematice vzájemnosti Slovanů. Seznamuje čtenáře s významnými představiteli panslavismu, slavjanofilie a rusofilství. Zabývá se osobností Václava Hanky, jeho životem a literární tvorbou.

Součástí diplomové práce je i výzkum kvantitativního charakteru, který proběhl dotazníkovým šetřením. Jeho cílem bylo zjistit povědomí a názor široké veřejnosti na česko-ruské vztahy v současné Evropě, na otázky slovanské vzájemnosti a v neposlední řadě také na osobnost Václava Hanky.

Klíčová slova

Panslavismus, slavjanofilie, rusofilství, slovanství, česko-ruské vztahy, poezie, monografie, dotazník

Annotatiton

This master thesis is focused on the question of the Pan-Slavism and personality of national revivalist, Václav Hanka. It contains brief introduction to the basic terms related to the Pan-Slavism problematic. It introduces reader to the important representatives of Pan-Slavism, Slavophilia and Rusophilism. The thesis deals with the personality of Václav Hanka, with his life and production.

The part of this thesis is also quantitative research which was performed by the questionnaire survey. The aim of the survey was to find the awareness as well as the opinion of broad public on the Czech-Russian relations in current situation of Europe, the problem of Pan-Slavism and of course the personality of Václav Hanka.

Keywords

Pan-Slavism, Slavophilia, Rusophilism, „Slavicism“, Czech-Russian relations, poetry, monography, questionnaire/survey

Obsah

Obsah	7
Úvod	9
1. Základní představení důležitých termínů	11
Historiografický přehled panslavismu	11
Panslavismus z českého pohledu	14
Ruský panslavismus	15
Rusofilství	16
Slavjanofilie	17
Slovanství z českého pohledu	18
Slovanství z ruského pohledu	20
2. Významní představitelé panslavismu, slavjanofilie, novoslovanství a rusofilství	21
Jan Kollár a panslavismus	21
Karel Havlíček Borovský a panslavismus	23
František Palacký a panslavismus	23
Svatopluk Čech a panslavismus	24
Josef Holeček a panslavismus	25
Tomáš Garrigue Masaryk a panslavismus	25
Karel Kramář a novoslovanství	26
Edvard Beneš a panslavismus	27
Názor Eduarda Beneše na slavjanofilství	28
Michail Petrovič Pogodin a panslavismus	29
Nikolaj Jakovlevič Danilevskij a panslavismus	31
Aleksej Štěpánovič Chomjakov a jeho slavjanofilství	31
Leoš Janáček a rusofilství	32
3. Česko-ruské vztahy v 19. století	33
Česko ruské vztahy v době osvícenství	34
Česko ruské vztahy v éře romantismu	36
4. Václav Hanka	40
Život Václava Hanky	40
5. Literární činnost Václava Hanky	44
Václav Hanka a jeho vztah k české literatuře	46
Numizmatické práce Václava Hanky	52

Václav Hanka a ruská literatura	53
6. Výzkum	56
Charakteristika výzkumu	56
Průběh výzkumu	57
Metodika	57
Výzkumné metody	57
Výběr respondentů	58
Předpoklady	58
Výsledky	59
Závěr výzkumu	72
Závěr	73
Použitá literatura	74
Literatura	74
Časopisy, noviny a sborníky	76
Internetové zdroje	76

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma „Čech a Rusové: Václav Hanka v kontextu českého rusofilství“ vypsané katedrou ruského jazyka a literatury Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové. Vzhledem k tomu, že oba národy jak Češi, tak i Rusové, patří mezi národy slovanské, jež se vyznačují některými společnými znaky, rozhodla jsem se této oblasti více věnovat. Zajímalo mě, do jaké míry má široká veřejnost povědomí o problematice slovanské vzájemnosti 19. století.

Téma zabývající se otázkou slovanské vzájemnosti a osobností Václava Hanky jsem si zvolila z různých důvodů. Problematika slovanské vzájemnosti a s ní související termíny a představitelé není tak známá. Má diplomová práce navazuje na bakalářskou práci. Již během své bakalářské práce, kterou jsem psala na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové, jsem se zabývala otázkou panslavismu a slavjanofilie. Tuto problematiku dále rozvedu.

Otázkám slovanské vzájemnosti a osobnosti Václava Hanky se budu věnovat jak v teoretické části, tak i praktické. Teoretická část je určena pro seznámení s jednotlivými termíny a představiteli panslavismu, slavjanofilie a rusofilství. Dále se budu věnovat životu a literární činnosti našeho národního buditele, Václava Hanky. V první kapitole se zaměřím na představení základních pojmů, které se vztahují k otázce slovanské vzájemnosti. V dalších statích se pak budu věnovat významným představitelům panslavismu, slavjanofilie a rusofilství, česko-ruským vztahům v průběhu 19. století, životu a literární činnosti Václava Hanky. V praktické části budu zjišťovat povědomí veřejnosti o osobnosti Václava Hanky a jejich názor na problematiku slovanské vzájemnosti.

Cílem teoretické části diplomové práce je pomocí odborné literatury, pramenů a studií vytvořit nástin o slovanské vzájemnosti a o osobnosti Václava Hanky, jeho života a literární činnosti. Cílem teoretické části je shrnutí poznatků, které budou zjištěny výzkumem provedeným dotazníkovým šetřením.

Obsah diplomové práce uspořádám do jednotlivých kapitol a to tak, aby se čtenář mohl postupně seznámit se základními termíny slovanské vzájemnosti, významnými představiteli, česko-ruskými vztahy v 19. století, životními událostmi a literární tvorbou Václava Hanky.

Práci bych doporučila všem, kdo mají zájem seznámit se s problematikou slovanské vzájemnosti a s osobností Václava Hanky. Informace uvedené v této

diplovové práci by mohly posloužit jako zdroj pro další bádání.

1. Základní představení důležitých termínů

Hlavním cílem této kapitoly je podat celkový přehled o jednotlivých směrech, které se týkají otázky slovanské vzájemnosti jako je např. český panslavismus, ruský panslavismus, rusofilství, slavjanofilie a slovanství. Seznamuji čtenáře s vývojem a klíčovými myšlenkami jednotlivých proudů. Dále uvádím souhrnný historiografický přehled vztahující se k výše zmíněným termínům. Významným českým a ruským představitelům a jejich ideám pak věnuji samostatnou kapitolu.

Poznatky o jednotlivých směrech čerpám z odborné literatury nebo z internetových zdrojů. Nejvíce informací o historiografickém vývoji a o ruském panslavismu jsem získala z knihy R. Vlčka Ruský panslavismus – realita a fikce. Autor v ní podrobně vylíčil celý vývoj těchto dvou směrů a neopomenul uvést také jejich hlavní reprezentanty. Data o českém panslavismu a slavjanofilii sbírám z publikace Václava Černého Vývoj a zločiny panslavismu. Spisovatel zde zevrubně popsal klíčové myšlenky obou proudů. Pro lepší orientaci a srozumitelnost při objasnění termínů využívám také Ottovu encyklopedii, Ottův slovník naučný a Nový akademický slovník cizích slov. Údaje o posledních dvou směrech čerpám z odborných studií, které vyšly v knize Slovanství od Dominika Hrodka.

Nepracuji pouze s českými publikacemi, ale využívám i ruskou odbornou literaturu, kterou získávám z internetových zdrojů (ruských serverů) jako online knihy, protože ve veřejných knihovnách bohužel nejsou dostupné nebo neexistuje jejich český překlad.

Historiografický přehled panslavismu

Panslavismus byl ve svých počátcích chápán jako ideový nástroj slovanského sjednocení. Jednalo se o obecný pojem. Klemens Lothar Metternich v něm spatřoval hrozbu pro existenci současných politických celků, jež ohrožují uspořádání tehdejší Evropy. Ke stejnému názoru se přikláněli i představitelé Rakouska, Německa a Uher. Všechny spojovala obava o politické uspořádání Evropy. Slovanské národy spatřovaly svou reálnou existenci ve slovanství (všeslovanství), jehož hlavní rys spočívá v kultuře a civilizaci. Slovanství, stejně tak jako panslavismus, souviselo s šířením národnostního

vědomí slovanských národů. Neřešily politická hlediska, ale pouze pojetí jazykově literární. Postupem času se slovanství začalo politizovat a orientovat na Rusko.¹

Ve 40. letech 19. století došlo ke konkretizaci slovanství a neslovanské národy se obávaly nebezpečí vzniku jednotné panslovanské veleříše, jejímž hlavním představitelem by se stal ruský car. Slovanské národy, kromě ruského, neměly žádné velmocenské cíle. Němečtí, rakouští, uherští, francouzští i britští politikové považovali ideologii panslavismu za nástroj, kterým by Rusko posílilo své mocenské pozice. To ale s tímto názorem nesouhlasilo a hlásalo, že panslavismus se týká pouze západních Slovanů. Rusové tvrdili, že u nich neexistuje, neboť oni jsou zastánci slavjanofilie. Důkazem toho je i tvrzení literárního historika Alexandra Nikolajeviče Pypina, který v roce 1865² „charakterizoval panslavismus jako krajně neurčitý společenský jev, v jehož podstatě tkvělo přání dosáhnout politického spojení všech Slovanů.“³

V 90. letech 19. století se kriticky k pojetí panslavismu vyjádřili i ruští literární historikové Petr Petrovič Percov a Alexandr Lvovič Pogodin. Odsoudili konkrétní projevy Slovanů, jež popírají kulturně civilizační specifika jednotlivých slovanských národů, stejně tak jako ruští slavjanofilové. S jejich názory polemizoval ruský sociologizující historik Ivan V. Kamenskij, který spatřoval v panslavismu zárodek evropského federalismu. Vycházel ze skutečnosti existence tří národnostních skupin – slovanské, románské a germánské, k jejichž kulturnímu i civilizačnímu sblížení by mohlo dojít, pokud by měli schopné představitele. V čele Slovanů si představoval ale pouze ruskou vládní elitu. Panslavismus do politické praxe vstoupil v roce 1908, kdy ve vídeňském parlamentu bylo vyřčeno přání vytvořit slovanskou unii.⁴

Na počátku 20. století došlo k propagaci myšlenky slovanské vzájemnosti. V panslavismu byla spatřována koncepce vážící se k jednotnému slovanskému původu. Jeho cílem bylo prosadit příbuzné kulturně civilizační vazby. Změna pohledu na panslavismus nastala v době první světové války. V tomto období se válečný konflikt zdůvodňoval existencí panslavismu a spojoval s Ruskem. Po ukončení první světové války západní svět spatřoval v panslavismu hrozbu vedoucí k ruské expanzi, v jejímž důsledku by mohlo dojít ke změnám v politickém uspořádání Evropy. Naopak

¹ Vlček, R.: *Ruský panslavismus – realita a fikce*. Praha. 2002. s. 14 - 15.

² Tamtéž. s. 15 -16.

³ Tamtéž. s. 16.

⁴ Tamtéž. s. 17 -18.

z pohledu Sovětského svazu byl panslavismus považován za nebezpečnou fikci Západu.⁵

Po druhé světové válce došlo ke změně v rozložení politických sil ve světě. Klíčové postavení získalo SSSR a USA. Na územích, jež osvobodila Rudá armáda, byla přehnaně vyjadřována vděčnost a obdiv SSSR. V Československé republice se pojetí panslavismu a slovanské vzájemnosti rozdělilo do dvou proudů. Jeden z nich představoval koncepci kritického slovanství. Druhý zastával myšlenky rusofilství a napodobování sovětských vzorů. Hlavním představitelem kritického slovanství byl Edvard Beneš, který navazoval na myšlenky Tomáše Garrigua Masaryka. Odmítal⁶ „...rigorózní dělení světa na slovanskou a neslovanskou nebo na socialistickou a kapitalistickou část a zdůrazňovali, že české prostředí se vždy nacházelo pod vlivem západní i východní kultury.“⁷ Jan Slavík vyložil myšlenku slovanské vzájemnosti jako soubor „obrodně emancipačních snah.“⁸ Jeden z nejvýznamnějších představitelů levicového proudu byl Zdeněk Nejedlý. Ve svém komunistickém přesvědčení hájil Sovětský svaz, podporoval vědomí nekritického rusofilského češství.⁹

V 80. letech 20. století vyšlo dílo Miroslava Šestáka „Poutí Čechů do Moskvy roku 1867.“ Autor poukázal na různá pojetí českého a ruského slovanství. Zdůraznil nesouhlas českých představitelů v absolutním respektování ruských panslovanských vzorů. Upozornil i na nutnost uvědomění si rozdílů mezi ruským panslavismem a panslavismem malých slovanských národů. Po Krymské válce došlo v Rusku ke spojení slavjanofilské koncepce s politickým panslavismem,¹⁰ „který si představoval národní a státní jednotu Slovanů na základě společného pravoslavného vyznání, samoděržavného carského režimu a přijetí ruského jazyka a ruské národnosti, ...“¹¹ Malé slovanské národy využívaly politický panslavismus jako obranou vizi před německou centralizací.¹²

Ve Velké sovětské encyklopedii je heslo panslavismus rozděleno do dvou skupin a to na reakční a demokratický. Reakční byl prosazován nacionalistickou ideologií, mezi jejíž hlavní představitele patřil Michail Petrovič Pogodin. Svého vrcholu

⁵ Tamtéž. s. 19 -20.

⁶ Tamtéž. s. 20 -21.

⁷ Tamtéž. s. 21.

⁸ Tamtéž. s. 22.

⁹ Tamtéž. s. 23 – 24.

¹⁰ Tamtéž. s. 24 -25.

¹¹ Tamtéž. s. 25.

¹² Tamtéž. s. 25

dosáhl ve druhé polovině 19. století. Ten zneužila část ruské šlechty a ruské buržoazie k uskutečnění svých mocenských zájmů. Demokratický panslavismus chápali jako snahu západních, jižních a východních Slovanů o kulturní sblížení, k němuž mělo dojít v době tureckého a rakousko – uherského útlaku.¹³ Ve druhé polovině 80. let 20. století došlo k nalezení nových pramenů. Byla uznána existence panslavismu z hlediska jeho velmocenské funkce.¹⁴

Panslavismus z českého pohledu

Panslavismus vznikl v 19. století. Jeho základní myšlenkou bylo sjednocení slovanských národů pod nadvládu Ruska.¹⁵ V tomto hnutí spatřovali Slované možnost své další existence.¹⁶ Český národ na počátku 19. století neměl politickou samostatnost ani své průmyslové hospodářství. Obyvatelstvo tvořili sedláci, městští řemeslníci a poměrně malá skupina zástupců z řad inteligence s profesním zaměřením na oblast učitelskou, profesorskou a kněžskou. Jedním z nejdůležitějších prvků, který spojoval všechny vrstvy tohoto národa byla česká řeč. Zde lze vycházet z přesvědčení Johanna Gottfrieda Herdera, považovaného do roku 1830 za největšího českého buditele, že „národ je národem svou řečí: génius národa je totožný s géniem řeči, řeč a nic jiného je oním prvním a původním výrazem přírody.“¹⁷ Zachování českého národa se tak stávalo povinností všech.¹⁸

Česká literatura není umělá, obsahuje moudrost, která je zasazena do přísloví a parabol.¹⁹ Český národ byl ve své podstatě pokrokový a tvůrčí. Vždy se snažil koncipovat si svůj směr národního života sám. Jeho cílem bylo i vymanit se z rodícího se panslavismu. V době národního obrození dochází u představitelů vědecké a kulturní společenské vrstvy k rozkolu. Josef Dobrovský jako představitel českého národního obrození a zakladatel evropské vědy o Slovanech se nikdy nepřikláněl k názorům Jana Kollára. Naopak. V jeho pojetí panslavismu spatřoval politické nebezpečí. Národní obrození tvořilo stavební kámen pro události roku 1918, stejně tak, jako i roku 1948, kdy došlo ke vzniku československé politiky jako prvního českého národního

¹³ Tamtéž. s. 28 -29.

¹⁴ Tamtéž. s. 30.

¹⁵ Malátková, J.: *Ottova encyklopedie A – Ž*. Praha. 2007. s. 738.

¹⁶ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Sv. 2, roč. 3. Praha. 2011. s. 6.

¹⁷ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Praha. 1995. s. 9,10.

¹⁸ Tamtéž. s. 10.

¹⁹ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Sv. 2, roč. 3. Praha. 2011. s. 13.

politického programu. Českou politiku nelze ovlivnit panslavismem a její součástí jsou prvky demokratické západní politiky. V této době dochází i k reálnému poznání Ruska a česká politika obsahuje prvky demokratické západní myšlenky.²⁰

V době, kdy se v Rusku šířila marxistická filosofie, se objevovaly tendence položit základy jakémukoliv druhu slavismu vycházejícího z této ideologie.²¹ Nelze ovšem stavět panslavismus na marxismu, neboť jejich ideologie jsou neslučitelné a jedna vylučuje druhou. V průběhu druhé světové války se na území SSSR znovu vyskytovaly myšlenky slovanství.²² V září 1941 došlo v Moskvě k mezislovanským poradám a manifestacím. To vše vyvrcholilo 4. – 5. dubna 1942, kdy se v Moskvě konal Slovanský sjezd. Byl ustanoven Všeslovanský komitét, který dodnes zprostředkovává styky mezi Slovany, stanoví konání všeslovanských sjezdů do různých slovanských měst. V čele Všeslovanského komitétu stál sovětský generál Gondurov, místopředsdou se stal český komunista profesor Zdeněk Nejedlý. Ve své činnosti kladli důraz na spolupráci mezi slovanskými národy. Uvědomovali si, že jejich případné neshody by mohly být příčinou vzniku třetí světové války, jejímž původcem by bylo Rusko.²³ Nezabývali se otázkou rozšíření ruské moci a politiky.²⁴

Ruský panslavismus

Při definování ruského panslavismu vychází Radomír Vlček ze skutečnosti, že panslavismus nevytvořila společnost jako celek, ale jednotlivé konkrétní osobnosti.²⁵ Ruský panslavismus svou životaschopnost spatřoval v obrácení Čechů, kteří v té době patřili k nejvíce zgermanizovaným slovanským národům, na pravoslavné vyznání.²⁶ Vzhledem k tomu, že Češi byli velmi často nevybíravými způsoby kritizováni západoevropskými národy, obraceli stále častěji svůj zrak k východní Evropě, především k Rusku. Soulad viděli v tom, že „český nacionalismus byl podobně romanticky emotivní jako ruský a že se stejně jako jejich upínal k jazykově literární podobě.“²⁷ Další klady spočívaly v jazykové podobě, což přispělo k iluzi, že se snáze

²⁰ Tamtéž. s. 29 – 30.

²¹ Tamtéž. s. 125.

²² Tamtéž. s. 129.

²³ Tamtéž. s. 130 – 133.

²⁴ Tamtéž. s. 134.

²⁵ Vlček, R.: *Ruský panslavismus – realita a fikce*. Praha. 2002. s. 7.

²⁶ Tamtéž. s. 9.

²⁷ Tamtéž. s. 11.

domluví s Rusem než s příslušníky neslovanských etnik i v možnosti Ruska pomoci utlačovaným středoevropským národům.²⁸

První zárodky ruského panslavismu můžeme spatřovat po rozpadu Byzantské říše roku 1453. Již tehdy se uvažovalo o vzniku třetího Říma, který by se stal patronem všech praslovanských národů. „Два Рима пали, третий предстоит, а четвертому не быть.“²⁹ Jeho představitelé často zapomínali na hlavní ideu a prosazovali nacionalismus. V ruském panslavismu nejsou popsány principy všeslovanského státu, formy jeho vlády, vytrácí se z něho představa o specifikách jednotlivých kultur a hodnotách slovanských národů.³⁰ Na konci 19. století začínají upadat myšlenky ruského panslavismu. Znovu se objevuje až před první světovou válkou ve formě neopanslavismu.³¹

Rusofilství

Pojem rusofilství pochází z řečtiny a lze ho vysvětlit jako lásku či zálibu ke všemu, co je ruské.³² Tento směr se dostává do popředí na konci 18. století. Hlavní představou byla iluze „že malým Slovanům pomůže jejich velký ruský bratr.“³³ V pomoci malým slovanským národům Rusko spatřovalo jeden ze způsobů, jak nenásilnou formou šířit ruskou kulturu a politiku směrem na západ. V té době se považovalo za nejvyspělejší národ v oblasti kultury i politiky, a proto musí stát v čele všech slovanských snah. Západní Evropa přistupovala k Rusku velmi obezřetně, neboť v něm viděla imperiální velmoc, která by dříve či později mohla ohrozit jejich postavení v Evropě.³⁴

²⁸ Tamtéž. s. 11.

²⁹ Панславизм. Идея панславизма. [online]. [cit. 15. 2. 2017]. Dostupné z:

<http://edusupport.ru/spisokspecialnostej/russkaa-religioznaa-filosofia/panslavizm-idea-panslavizma/>

³⁰ Tamtéž.

³¹ Панславизм . [online]. [cit. 15. 2. 2017]. Dostupné z:

http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/128950#cite_note-D0.9A.D0.B8.D1.80.D0.B5.D0.B5.D0.B2.D1.81.D0.BA.D0.B8.D0.B9-5

³² Kraus, J., a kol.: *Nový akademický slovník cizích slov A – Ž*. Praha. 2009. s. 705.

³³ Vlček, R.: *Ruský panslavismus – realita a fikce*. Praha. 2002. s. 12.

³⁴ Tamtéž. s. 13.

Znaky a představitelé rusofilství lze nalézt i na území našeho státu. Projevovalo se především v zakládání Ruských kroužků např. v Brně. Za jednoho z představitelů tohoto směru lze považovat i významného hudebního skladatele Leoše Janáčka.³⁵

Slavjanofilie

Slavjanofilie vznikla v letech 1840 - 1866 jako politický a filosofický směr v Rusku.³⁶ Stoupenci se nazývali slavjanofilové. Jejím cílem byla obhajoba pravoslavné církve a rolnické občiny. Odmítala západoevropské tradice.³⁷ Ruská slavjanofilie vychází z roviny náboženského, sociálního, mravního i politického stavu ruského občana, kterého zcela neobjektivně v co nejvyšší míře idealizuje. Snažila se představit téměř dokonalou ruskou osobnost, jejíž hodnoty a kvality by se daly jen těžko nalézt u osobností západních národů. Slavjanofilie sloužila jako prostředek k prosazování ruského nacionálního zájmu.³⁸ Ruský panslavismus měl kořeny v národním a politickém sebevědomí, které bylo posilováno vojenskými vítězstvími.³⁹

Za zakladatele slavjanofilství je považován Ivan Vasilevič Kirejevský (1806 – 1856), který spatřuje základní rys slavjanofilství v náboženství.⁴⁰ Ruská víra měla své kořeny v Byzanci.⁴¹ Rusové jako část slovanského národa věřili, že jen oni žijí podle daných mravních zásad a bude - li potřeba, zachrání Evropu před zkázou.⁴² Věřili, že budoucnost Evropy náleží Rusku, neboť oni jediní na evropské pevnině zůstanou zachováni v celistvosti.⁴³ Slavjanofilství se zprvu zabývalo osvobozením všech Slovanů a zajištěním rovnosti slovanských národů. V případě ale, že by ohrozilo jeho autokratismus a imperialismus Ruska, byl ruský národ připraven ho neuznat. Pokud by ale došlo k mezislovanské vzájemnosti, která by rozšířila ruské impérium, pak se k němu bude hlásit.⁴⁴

³⁵ Pospíšil, I.: *Slovanství a střední Evropa*. In In Hrodek, D.: Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita. Praha. 2004. s. 30.

³⁶ *Ottův slovník naučný*. Praha. 1905. s. 350

³⁷ Malátková, J.: *Ottova encyklopedie A – Ž*. Praha. 2007. s. 910.

³⁸ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Praha. 1995. s. 45.

³⁹ Tamtéž. s. 46.

⁴⁰ Tamtéž. s. 48.

⁴¹ Tamtéž. s. 49.

⁴² Tamtéž. s. 68.

⁴³ Tamtéž. s. 70.

⁴⁴ Tamtéž. s. 84.

V letech 1840 – 1850 ruští slavjanofilové v čele s Ivanem Sergejevičem Aksakovem, Alekcejem Štěpánovičem Chomjakovem, Ivanem Vasilevičem Kirejevským předložili ideu v postavení slovanského pravoslavného světa, včetně Ruska, proti pohanské Evropě.⁴⁵

Roku 1843 tedy v roce, kdy Karel Havlíček Borovský přišel do Moskvy, slavjanofilové v Rusku šířili idealistickou představu ruského člověka – člověka, který je ve všech směrech dokonalý. Tím se slavjanofilie pojí s ruským nacionálním zájmem. V českých zemích naopak došlo pod vlivem národního obrození ke kritice kollárismu. Dalším kořenem slavjanofilie v Rusku je pokantovská idealistická filosofie, v jejímž čele stál Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling.⁴⁶ V této době si Rusko opět uvědomovalo svou nezastupitelnou roli ve vítězství nad Napoleonem. Utvrzovali se ve skutečnosti, že právě oni zachránili Evropu před zkázou.⁴⁷

Slavjanofilství mělo i v českém prostředí své stoupence. Mezi nejvýznamnější představitele patří i první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk.⁴⁸ Na přelomu 19. a 20. století pak došlo k poznání, že se slavjanofilství stane ideologií pouze vyvoleného národa, jež bude předurčen k utváření dějin a k záchraně existence Evropy.⁴⁹ Tím národem, který má spasit svět, je Rusko, které ortodoxně smýšlí, zatím co Poláci, Češi, Slováci, Slovinci a Chorvati sice původně ortodoxními byli, ale v 10. století se přiklonili ke katolicizmu.⁵⁰

Slovanství z českého pohledu

Slovanství jako pojem nemá jednoznačně daný původ. Existují dvě teorie o jeho počátku. Buď pochází ze staroslovanského nebo církevně – slovanského jazyka.⁵¹

Slovanství a pojem slovanské identity vznikl v době formování slovanojazyčných národů. V období vzniku středověkých států došlo ke změně v pohledu na Slované, slovanskou kulturu a slovanský jazyk. Slované již nebyli chápáni

⁴⁵ Панславизм . [online]. [cit. 15. 2. 2017]. Dostupné z: http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/128950#cite_note.D0.9A.D0.B8.D1.80.D0.B5.D0.B5.D0.B2.D1.81.D0.BA.D0.B8.D0.B9-5

⁴⁶ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Praha. 2011. s. 51 -52.

⁴⁷ Tamtéž s. 54 – 55.

⁴⁸ Masaryk, T., G.: *Rusko a Evropa*. Praha. 1930. s. 405.

⁴⁹ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Sv. 2, roč. 3. Praha. 2011. s. 54 – 55.

⁵⁰ Tamtéž. s. 60.

⁵¹ Славянизм. [online]. [cit. 20.2. 2017]. Dostupné z: <http://enc-dic.com/ozhegov/Slavjanizm32495.html>

jako jednotný celek, ale začali se diferencovat podle národnosti. Tím došlo ke kulturnímu, politickému i jazykovému rozdělení Slovanstva jako celku. Tento historický fakt datujeme od desátého století. V dějinném kontextu se sice uváděly jednotlivé národnosti, ale ve své podstatě se vždy hlásily k Slovanům.⁵²

Slovanství se radikálně začalo měnit se vznikem centralizovaného státu a šířením christianizace. „Do této doby lze definovat slovanství jako vědomí jednoho jazyka, kultury, kultu a mýtů.“⁵³ Nezastupitelnou roli v upevnění slovanské identity sehrála christianizace. Konstantin a Metoděj - misijní bratři ze Soluně položili základy k vzájemné mezislovanské misijní činnosti. Konstantin vytvořil slovanský liturgický jazyk, hovořil ke Slovanům, přispěl k udržování vědomí slovanské jednoty a identity. V době vlády přemyslovské dynastie došlo ke změně pohledu na obecně slovanský mýtus. V důsledku toho se změnil názor na chápání češství a slovanství.⁵⁴ Na přelomu 10. a 11. století vznikly písně Hospodine, pomiluj ny a Nitra, milá Nitra opěvující slovanské apoštoly.⁵⁵ Třinácté století se pro slovanskou jednotu stalo stoletím zlomovým. V té době nastaly důležité společenské změny, které ve svém důsledku připomněly kulturní revoluci. Došlo ke spojení etnické identity s politickou jednotkou. Přesto vědomí příbuznosti a jednotného původu nezaniklo, ale téměř pravidelně se objevovalo v průběhu následujících staletí, kdy získávalo stále více na politickém významu.⁵⁶

Ve 20. století nabralo slovanství zcela jiný ráz. Po roce 1918 vznikla řada samostatných států jako např. Československo, Polsko, Jugoslávie. Československo se mělo stát středem demokratického Slovanstva. Úzce spolupracovalo s Ruskem v oblasti finanční a v oblasti podpory ruských demokratických emigrantů. Ministerstvo národní osvěty společně s ministerstvem zahraničních věcí založilo Slovanský ústav.⁵⁷ „Slovanství bylo tedy chápáno jako všeobecné úsilí k zviditelnění a etablování nového státního útvaru na Západě i na Východě...“⁵⁸ Pohled na Slovanstvo se postupně měnil. Jedním z mezníků byl např. vznik SSSR nebo světová krize. Změna se bezprostředně

⁵² Téra, M: *Slovanská identita v raném středověku*. In Hrodek, D.: Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita. Praha. 2004. s. 53.

⁵³ Tamtéž s. 53.

⁵⁴ Tamtéž s. 56 -57.

⁵⁵ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Brno. 1946. s. 76.

⁵⁶ Téra, M: *Slovanská identita v raném středověku*. In Hrodek, D.: Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita. Praha. 2004. s. 56 -57.

⁵⁷ Pospíšil, I.: *Slovanství a střední Evropa*. In In Hrodek, D.: Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita. Praha. 2004. s. 29.

⁵⁸ Tamtéž s. 29.

dotkla i Československa, když došlo k uzavření spojenecké smlouvy mezi ČSR a SSSR. Prudká změna nastala i po roce 1948, kdy bylo slovanství jako takové využíváno, zatracováno a znovu obnovováno. Začalo být považováno za reakční, pravicové a konzervativní.⁵⁹

Slovanství z ruského pohledu

Rusko otázce slovanské vzájemnosti nevěnovalo příliš velkou pozornost. Na počátku 19. století bylo mohutným státem, který se vyvíjel bez pomoci ostatních slovanských národů. Počátky ruské literatury ovlivnila Byzantská říše nebo dnešní Řecko. Změna nastala roku 1818, kdy byl zřízen spolek Spojených Slovanů. Jeho hlavním cílem se stalo vybudování velkého východu a federace celého slovanstva. Nejvíce členů se hlásilo k ruské a polské národnosti. Poslední zprávy o jeho činnosti pocházejí z roku 1821. O dva roky později vznikl spolek, který založili bratři Borisové. V jeho náplni vycházeli z myšlenek spolku Spojených Slovanů. Roku 1825 došlo ke spojení s jižním spolkem děkabristů.⁶⁰

⁵⁹ Tamtéž s. 29.

⁶⁰ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Brno. 1946. s. 17 -18.

2. Významní představitelé panslavismu, slavjanofilie, novoslovanství a rusofilství

Hlavním cílem této kapitoly je představit a přiblížit myšlenky jednotlivých osobností zabývajících se otázkou slovanské vzájemnosti. Věnuji se vybraným postavami českých a ruských dějin. Nejen spisovatelé, ale také vědci, politici a hudební skladatelé se zapsali do historie slovanských národů. Pro větší přesnost a srozumitelnost uvádím i citace z některých děl, jež svou pozornost soustřeďují právě na danou problematiku.

Poznatky o jednotlivých osobnostech čerpám z odborné literatury nebo z internetových zdrojů. Nejvíce informací, jak o hlavních představitelích, tak i o základním objasnění termínů panslavismu, slavjanofilie a novoslovanství, jsem získala z knih Václava Černého *Vývoj a zločiny panslavismu*. Tato kniha se věnuje pouze českému panslavismu a jeho proměnám v historickém vývoji. Údaje o reprezentantech ruského panslavismu sbírám z publikace *Ruský panslavismus – realita a fikce* od Radomíra Vlčka, ve které nám autor představuje jednu z nejvýznamnějších osobností ruského panslavismu a to s Michaila Petroviče Pogodina. Líčí život tohoto slovanského myslitele a seznamuje nás s jeho základními myšlenkami. Pro lepší objasnění problematiky cituji i díla samotných činitelů jako např. *dílo Slávy dcera* od Jana Kollára, knihy Tomáše Garrigua Masaryka a Edvarda Beneše. Data o politickém činiteli K. Kramářovi zpracovávám z odborných studií, jež vydal Dominik Hrodek ve svém díle nazvaném *Slovanství ve středoevropském prostoru*. Nepracuji pouze s českými výtisky, ale i s ruskými. Ty získávám jako online knihy na internetu. V neposlední řadě nemohu opomenout ani naučné články z českých a ruských serverů.

Pro lepší orientaci v historickém vývoji uvádím i některá důležitá data.

Jan Kollár a panslavismus

Za zakladatele panslavismu v Čechách je považován Jan Kollár. Jeho dílo *Slávy dcera* se pak stalo jakousi první biblí panslavismu.⁶¹ V tomto literárním díle autor

⁶¹ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Praha. 1995. s. 14.

vyzýval některé Slované ke sjednocení, aby se vymanili z područí habsburské monarchie.⁶²

„Co z nás Slávů bude o sto roků?

Cože bude z celé Evropy?

Slávský život, na vzor potopy,

Rozšíří svých všudy meze kroků:

A ta, kterou měly za otroků

Jen řeč, křivé Němců pochopy,

Ozývati se má pod stopy

Paláců i v ústech samých soků:

Vědy slávským potekou též žlabem,

Kroj, zvyk i zpěv lidu našeho

Bude módným nad Seinou i Labem;⁶³

Kollár spatřoval slovanskou budoucnost a velikost především ve dvou rovinách - geografické a numerické, „...od konců Sibíře po Krkonoše nevidí zapadat slovanské slunce!“⁶⁴ Panslavismus chápal jako pouhou vzájemnost Slovanů. Nebyl zastáncem jednotného slovanského jazyka, ale propagoval národní jazyky jednotlivých slovanských národů.⁶⁵ Kollár svůj panslavismus stavěl na představě dokonalé obecné lidskosti. Vytvořil ideál dokonalého člověka, vyzývá Slované, aby se tomuto ideálu snažili co nejvíce přiblížit.⁶⁶ Nabádal ke slovanské vzájemnosti, ale paradoxně sám své jednání a chování zcela podřizoval požadavkům rakouského císařství.⁶⁷ Kollárův panslavismus se neopíral o myšlenky a představy východu, ale vycházel ze západoevropského romantismu.⁶⁸ Při hodnocení Kollárova panslavismu se dostáváme k závěru, že jeho pohled a vnímání tohoto hnutí se stalo politicky

⁶² Rybalov, M.: *Panslavismus*. [online]. [cit. 6. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.slavonic.iptelecom.net.ua/ideol/Panclavizm_rib.htm

⁶³ Kolár, J.: *Slávy dcera*. [online]. [cit. 6. 3. 2017]. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/37/06/49/slavy_dcera.pdf

⁶⁴ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Praha. 1995. s. 14.

⁶⁵ Tamtéž. s. 16.

⁶⁶ Tamtéž. s. 45.

⁶⁷ Tamtéž. s. 16.

⁶⁸ Tamtéž. s. 17.

nebezpečným.⁶⁹ Myšlenky tohoto vědce vedly Čechy k uvědomění si své národní historie a svébytnosti, což se stalo podnětem pro vznik československé politiky a jejího národního politického programu. V roce 1918 pak skutečně došlo k vytvoření československé politiky v čele s Tomášem Garriguem Masarykem a Edvardem Benešem. Tím byly položeny základy pro vznik a rozvoj českého demokratického státu.⁷⁰

Karel Havlíček Borovský a panslavismus

Karel Havlíček Borovský v roce 1843 podnikl cestu do Ruska. Pobýval hlavně v Moskvě. Za dobu svého pobytu ani jednou nenavštívil Petrohrad. Působil jako vychovatel v rodině univerzitního profesora Štěpána Petroviče Ševryjova, který byl vyznavačem ruského panslavismu.⁷¹ Během svého působení měl možnost poznat skutečnou realitu života v tehdejším Rusku.⁷² Havlíček poukazoval na skutečnost, že Slované tvoří osobité národy, které mají své poslání, rozdílné kultury a osudy. Nevěřil, že by mezi nimi mohlo vzniknout bratrské pouto. Problém viděl již ve vztahu mezi Rusy a Poláky. Odmítal myšlenku, že by se slovanské etnikum mělo zřít své národnosti, řeči a v budoucnu i své existence a to jen z důvodu, aby mohl být uskutečněn proces panslávské národní integrace, která by byla tvořena pouze univerzální ruskou carskou monarchií. Tu navíc ze svého pohledu považoval pro český národ za smrtelně nebezpečnou. Českou budoucnost viděl ve spolupráci s jižními Slovany a k Rakousku pak hleděl jako ke státu, schopnému ochránci proti Rusku.⁷³

František Palacký a panslavismus

Jako protiklad k panslavismu a pangermanismu stavěl František Palacký austroslavismus, který vycházel z předpokladu, že Slované budou tvořit hlavní oporu habsburské monarchie a disponovat i odpovídající politickou mocí.⁷⁴ Cílem jeho teorie byla ochrana národů střední Evropy před pangermanismem a panslavismem.⁷⁵ Palacký

⁶⁹ Tamtéž. s. 24.

⁷⁰ Tamtéž. s. 25.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž. s. 26.

⁷³ Tamtéž. s. 29.

⁷⁴ Malátková, J.: *Ottova encyklopedie A – Ž*. Praha. 2007. s. 70.

⁷⁵ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Praha. 1995. s. 37.

byl humanista, který věřil v mravní i politickou obecnou integraci národů.⁷⁶ Program austroslavismu prosazoval i v průběhu revoluce v českých zemích v letech 1848 - 1849.⁷⁷ Vycházel z předpokladu, že habsburská monarchie poskytne samostatnost českému národu i ostatním, jež žijí na území říše. Tyto myšlenky publikoval v díle *Idea státu rakouského*, které vyšlo roku 1865.⁷⁸ Z nich později vycházel i Tomáš Garrigue Masaryk, který neustále opakoval, že „...česká otázka je otázka evropská, je věcí celé Evropy.“⁷⁹ Nelze opomenout ani názor Bismarcka prohlašujícího že, „...kdo je pánem Čech, je pánem Evropy.“⁸⁰

Svatopluk Čech a panslavismus

Svatopluk Čech se stal nejtypičtějším básníkem panslavismu v období mezi lety 1870 – 1905. Václav Černý v jeho literárním díle nazvaném *Slávie* nalézá tři složky a parametry. První z nich je tradice kollárovske iluze o slovanské jednotě, druhou pak skličující pocit slovanských neúspěchů, třetí a poslední se týká velkého kultu věnovanému polským básníkům tzv. období romantického mesianismu, za jehož hlavního představitele považujeme Adama Mickiewicze.⁸¹

V celé jeho životní tvorbě nalezneme pouze tři díla, která vyjadřují autorův vlastní názor na slavismus. Jedná se o alegorický epos *Evropa* vydaný roku 1880 v časopise *Lumír*, vznikl z reminiscencí pařížské Komuny. Druhým alegorickým eposem *Slavie*, jež prozaik napsal roku 1884 v duchu utopického panslavismu, odpovídá na situaci v tehdejší carském Rusku, především na hnutí ruského nihilismu a na smrt cara Alexandra II.⁸² (1855 – 1881).⁸³ Zde nejlépe čtenář vidí autorovu iluzi fantastické kollárovske antropologie slovanské. Ovšem hlavní hrdina nepřipouští panruskou koncepci. „Panslavismus, to' pro něj bratrská podpora svobodných slovanských národů, vzájemné poznání, spojené pěstováním humanity k záchraně zestárlého světa.“⁸⁴ Poslední Čechova literární památka zasvěcená slavismu vyšla

⁷⁶Tamtéž. s. 47.

⁷⁷ Malátková, J.: *Ottova encyklopedie A – Ž*. Praha. 2007. s. 70.

⁷⁸Франтишек Палацкиѳ. [online]. [cit.10.3. 2017]. Dostupné z: http://www.hrono.ru/biograf/bio_p/palackyf.php

⁷⁹ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Praha. 1995. s. 42.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Sv. 2, roč. 3. Praha. 2011. s. 97.

⁸² Tamtéž. s. 98.

⁸³ Tereščuk, A.: *Panovníci Ruska*. Havlíčkův Brod. 2007. s. 54.

⁸⁴ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Sv. 2, roč. 3. Praha. 2011. s. 100.

poprvé v roce 1905 pod názvem Step. Reagovala na ruskou revoluci roku 1905.⁸⁵ V tomto díle prozaik líčí setkání dvou významných básníků Polska a Ruska (Adama Mickiewicze a Alexandra Sergejeviče Puškina) v širé stepi, jež nikde nekončí a putování se stává věčným.⁸⁶

Josef Holeček a panslavismus

Josef Holeček ve své poslední knize Selství vydané roku 1928 popsal syntézu svého životního myšlení a zároveň filosofii slovanského a národního agrarismu. V jeho literárním díle se odráží prozaikovy vlastní zkušenosti a to, mravní a životní způsob jihočeského sedláka, setkání s Jihoslovany, které se uskutečnilo během autorova mládí. Poslední a nejméně patrnou složkou byla znalost ruského prostředí a obyvatel v SSSR.⁸⁷

Spatřuje velký rozdíl mezi Slovany a Germány. Přirovnával ho k době antagonismu mezi duchem helénským a římským. V Slovanech viděl kulturní syntetiky, jež vybudují nový kulturní typ vyznačující se harmonií ve vztazích těla a duší, mezi lidmi, národy, společenskými vrstvami, člověkem a Bohem. Vše slovanské považoval za řecké dědictví. Čechy v tomto směru ovlivnila Byzantská říše pouze do 10. století. V pozdějších letech se české země připojily k tzv. latinskému křesťanství. Západní teritorium patří ke kulturní kolonizaci římské.⁸⁸

Josef Holeček nabádal Slovany k mírumilovnosti, k národní snášenlivosti svých sousedů, kteří kulturně zaostali, k mezislovanské vzájemnosti. Na druhé straně ovšem nepřipouštěl možnost panslovanského státu. Za dokonalé zosobnění národních vlastností, křesťanského lidství a slovanské povahy považoval jihočeského sedláka. Nejvíce se zaměřoval na slovanské problémy, zvláště české.⁸⁹

Tomáš Garrigue Masaryk a panslavismus

Vliv Tomáše Garrigua Masaryka v československém národním životě začal být zjevný už roku 1885. Na počátku 20. století se stal výraznou osobností v celé habsbusko – lotrinské monarchii a záhy celé Evropy. S jeho smýšlením souhlasila

⁸⁵ Tamtéž. s. 98.

⁸⁶ Tamtéž. s. 101.

⁸⁷ Tamtéž. s. 102.

⁸⁸ Tamtéž. s. 103.

⁸⁹ Tamtéž. s. 103 – 105.

většina Slovanstva. Nespatřoval žádné závažné slovanské potíže. Existuje řada dílčích problémů jako např. československý, rakousko – uherský, evropský a lidský. Všechny mají jeden společný základ – otázku demokratizace lidského života.⁹⁰

Slovanům nepřisuzoval žádnou odlišnost, výsadní postavení rasy, jež by měla vykonat speciální poslání nebo osud. Ovšem neznamená to, že by postrádali právo účastnit se všeobecného vývoje k ideální humanitě. Mají práva a povinnosti jako ostatní národy. Problém český srovnával s všeevropským: „... děje – li se Čechům křivda, je nejen povinností Čechů bojovat pro její odstranění, ale i povinností Evropy pomoci jim. Neboť je tu v sázce lidskost. Zároveň však nebudou ani Čechové, ani Slované vůbec řešit své problémy bez zřetele k zájmům ostatního světa, ba dokonce proti nim...“⁹¹

Záležitosti slovanství mají řešení pouze v kooperaci s Evropou. Masaryk zdůraznil příkoří československého národa, jež způsobila habsbursko – lotrinská dynastie. Toto bezpráví pokládal za křivdu vůči celé Evropě, jež ubližuje a škodí její duchovní a mravní podstatě.⁹²

Masaryk spatřoval smysl života v metafyzice a náboženství. „Ježíš, ne Caesar, opakují – toť smysl našich dějin a demokracie.“⁹³ Shodoval se s historiografem českého království Františkem Palackým v hlavní myšlence českých národních dějin. Obě tyto osobnosti tvrdily, že centrální ideou je pátrat po pravém náboženství a existenci božího království na zemi v těchto fázích: od Jana Husa k husitismu, ke vzniku církve bratří po rozbití české reformy na Bílé hoře, staletí poroby. Své myšlenky shrnul v knize Světová revoluce vydané roku 1925.⁹⁴

První československý prezident se snažil zahrnout slovanské otázky do problematiky demokratické humanizace moderního světa.⁹⁵

Karel Kramář a novoslovanství

JUDr. Karel Kramář působil jako český a československý politik.⁹⁶ Již v době Rakouska – Uherska hájil zájmy Čechů a v neposlední řadě také české historické státní

⁹⁰ Tamtéž. s. 114.

⁹¹ Tamtéž. s. 114.

⁹² Tamtéž s. 115.

⁹³ Masaryk, T. G.: *Světová revoluce za války a ve válce 1914 – 1918*. Praha. 1938. s. 608.

⁹⁴ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Sv. 2, roč. 3. Praha. 2011. s. 116 – 117.

⁹⁵ Tamtéž. s. 117.

⁹⁶ *Karel Kramář*. [online]. [cit. 10.3. 2017]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/karel-kramar.php>

právo.⁹⁷ Většina lidí si tuto významnou osobnost spojuje s jeho funkcí v Národní straně svobodomyšlné, kde se roku 1897 stal předsedou.⁹⁸

Tento státní činitel položil základy novoslovanství, jehož hlavním cílem se stalo položení základů proti pangermanismu. Zastával myšlenku upevnování vztahů slovanských národů v Evropě. Jeho hlavní ideou bylo sjednocení Slovanů a to především Čechů, Slováků, Poláků, Srbů a Chorvatů pod podmínkou zachování státní a kulturní svéráznosti daných slovanských národů. Ovšem nikdy se neměli ocitnout pod nadvládou bývalého carského Ruska a pravoslavné církve. „Přál si mít Rusko jednotné, velké, ale také národní a demokratické, tj. Rusko přející občanská práva všem svým národům, zejm. slovanským Polákům a Maloruskům (Ukrajincům).“⁹⁹

Zcela odmítal názory generace Ivana Vasileviče Kirijevského a Alekseje Štěpánoviče Chomjakova. Požadoval rovnost všech Slovanů. Od této chvíle se Češi nepovažovali za izolované jedince, ale patřili do velké rodiny slovanských národů. Vytvořil prostředí pro vzájemnou komunikaci mezi Čechy, Poláky, Slováky, Slovinci a Rusy. Všechna tato lidská společenství dostala pocit politické sounáležitosti. O tom svědčí i zakládání slovanských podniků, pojišťoven a spolků v období první republiky.¹⁰⁰

V době existence Rakouska – Uherska požadoval federalizaci říše. Ta měla dát možnost Slovanům, kteří žili na jejím území, kulturního a hospodářského vývoje, právo na svébytný život. Po rozpadu habsburské monarchie viděl ve slovanském Rusku ochránce před německou invazí, ovšem pouze pod podmínkou, že nebude vládnout bolševická strana. Domníval se, že nově vzniklé Československo bez účasti Slovanstva se nemůže prosadit v mezinárodní politice.¹⁰¹

Edvard Beneš a panslavismus

Edvard Beneš se stal Masarykovým následovníkem. Druhý československý prezident zastával názor, že slovanství musí vycházet z demokracie a lidství. Oba

⁹⁷ Vejvar, S.: *Karel Kramář a počátky novoslovanství*. [online]. [cit. 10. 3. 2017]. Dostupné z : <http://euserver.parlamentnilisty.cz/Articles/659-karel-kramar-a-pocatky-novoslovanstvi.aspx>

⁹⁸ Pacner, K.: *Osudové okamžiky Československa*. Praha. 2012. s. 124.

⁹⁹ Vejvar, S.: *Karel Kramář a počátky novoslovanství*. [online]. [cit. 10. 3. 2017]. Dostupné z : <http://euserver.parlamentnilisty.cz/Articles/659-karel-kramar-a-pocatky-novoslovanstvi.aspx>

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Lustigová, M.: *Karel Kramář a jeho slovanská politika*. In Hrodek, D.: *Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita*. Praha. 2004. s. 145 – 151.

prezidenti první republiky se shodli na tom, že předválečné carské ruské impérium nelze obnovit. Věřili v postupnou demokratizaci revolučního Ruska. V této době Evropu bez Ruska považovali za neúplnou. Z toho vyplývá, že demokratické řešení slovanských problémů nemělo smysl.¹⁰²

S rozvojem fašistických tendencí v Německu, Itálii a jejich prvních vítězství v Itálii roku 1922 potřeba demokratického Ruska stále stoupala, neboť právě nyní se otevřel prostor pro obnovení všech slovanských záležitostí. Většina slovanských států opouštěla tendence demokracie a přiklonila se k autoritativním způsobům.¹⁰³ Edvard Beneš zastával názor, že „... první podmínkou každé úspěšné politiky slovanské a každého slovanství vůbec nemusí býti demokratická struktura slovanských národů i států a důsledně uplatňovaná demokracie v jejich praktické politice.“¹⁰⁴

Názor Eduarda Beneše na slavjanofilství

Eduard Beneš poukazuje na to, že slavjanofilství jako ideologie v žádném směru neobstála a neobstojí. Filosofie i historie vzhledem k poměrům carského Ruska vyhovovala pouze jeho politickému režimu, ale ve své podstatě byla nesprávná a založena na lži.¹⁰⁵

Češi se stále obraceli do historie a cítili nebezpečí ze strany Germánů. Druhou světovou válku pak viděl hlavně jako možnost osvobození slovanských národů a států, vyřešení jejich vnitro - politicko – národních sporů (problém národní jednoty Čechů a Slováků, Srbů a Chorvatů, Rusů a Ukrajinců), dále stanovení hranic a jejich nedotknutelnosti.¹⁰⁶ Pro zabezpečení evropského míru pak považoval za nezbytné vytvoření tří bloků, které by se vzájemně podporovaly (Sovětský svaz, blok Slovanů západních – Poláci a Čechoslováci, blok Slovanů jižních – Jugoslávci a Bulhaři). Existence slavismu podle něho znamená „spolupráci se všemi ostatními národy na všeevropském a všesvětovém pořádku, novém mezinárodním řádu a nové mezinárodní evropské a světové organizaci míru v duchu kulturního spolenectví a závodění všelidského.“¹⁰⁷

¹⁰² Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Sv. 2, roč. 3. Praha. 2011. s. 118.

¹⁰³ Tamtéž. s. 118 – 119.

¹⁰⁴ Beneš, E.: *Úvahy o slovanství*. Praha. 1947. s. 308.

¹⁰⁵ Černý, V.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. Praha. 1995. s. 131.

¹⁰⁶ Tamtéž. s. 132.

¹⁰⁷ Tamtéž. s. 133.

Michail Petrovič Pogodin a panslavismus

V době konání slovanského sjezdu v Praze vystoupil v Rusku se svými panslovanskými myšlenkami, jež vycházely ze západoslovanského slavismu a jihoslovanské pravoslavné jednoty, Michail Petrovič Pogodin. Na jeho názory měla značný vliv vědeckopedagogická činnost i práce redaktora, publicisty a vydavatele. Přispíval do slavjanofilského časopisu *Plachta, Den, Ruský* a do *Časopisu ministerstva národní osvěty*. V nich předkládal slavjanofilské a panslovanské představy. Snažil se přeměnit slavjanofilskou ideologii do panslovanské podoby.¹⁰⁸

Roku 1821 zvažoval otázku sjednocení všech slovanských národů, ale až po té co se splní požadavek tehdejšího carského Ruska – odejmutí Srbska Turecku.¹⁰⁹ Na rozdíl od svých ruských kolegů nekladl důraz na pravoslavnou víru, ale na etnické znaky národa, jazyka a kulturu, které podřídil zájmům ruského impéria. Proto Pogodinův panslavismus označujeme za imperiální. Sledoval příbuznost jazyků a literatury u všech Slovanů. Snažil se nalézt kořeny ruské ideje a následně je sloučit se slovanskou příbuzností tak, aby odpovídaly ruským podmínkám.¹¹⁰

Pogodinovy praslavanské ideje ovlivnil náš český prozaik Ján Kollár. Ve 20. letech 19. století upevnil mínění, že Rusko je zásadním prvkem pro budoucnost Slovanů. V roce 1830 veřejně vystoupil na Moskevské univerzitě s představou o jednotě slovanských národů a monumentálnosti Ruska, které se může zvětšit díky přičlenění slovanských národů. Podnikl pět studijních cest za účelem seznámit se i západními a jižními Slovan. Došel k poznání, že všichni Slované mimo Rusů pozbyli nezávislost, dostali se do politické izolace a vládne jim cizí moc. V letech 1830 – 1831 popsal svůj názor na polsko – ruskou otázku v souboru přednášek *Dějiny polského království*. V této publikaci pouze potvrdil mínění, že veškeré malé slovanské národy povede velká ruská říše.¹¹¹ Roku 1836 se celým Ruskem šířily debaty o ruských tradicích. Velká část společnosti očekávala Pogodinův názor, neboť v dané době zastával funkci vedoucího katedry ruských dějin na moskevské univerzitě. Větší váhu přikládal zvyklostem slovanským než ruským. Odůvodnil své tvrzení tím, že všeslovanské spojení by

¹⁰⁸ Vlček, R.: *Ruský panslavismus – realita a fikce*. Praha. 2002. s. 108.

¹⁰⁹ Barsukov, N., P.: *Žizň i trudy M. P. Pogodina*. Sankt – Peterburg. 1888. s. 56.

¹¹⁰ Vlček, R.: *Ruský panslavismus – realita a fikce*. Praha. 2002. s. 109.

¹¹¹ Tamtéž. s. 110.

tehdejšímu carskému Rusku prospělo jak v oblasti hospodářské, tak i kulturní. Tímto výrokem se výrazně diferencoval od slavjanofilů.¹¹²

Snažil se mezi ruskou inteligenci rozšířit představu panslovanské jednoty, kde Slované tvoří jednotný národ a vybudují celistvý státní útvar, přičemž dominantní postavení by příslušelo Rusku. Shodu nalézal i v kulturních a náboženských tradicích. Byl přesvědčen, že právě daná shoda přiměje Slované akceptovat nabídku Ruska.¹¹³

Další myšlenky o pomoci ruského impéria západním Slovanům se objevily v učebnici dějepisu. V roce 1838 žádal ministra osvěty Sergeje Uvarovova o peněžní příspěvek, který by daroval zástupcům slovanských národů. Obdržel 10 000 rublů, jež v roce 1839 odevzdal Šafaříkovi a Hankovi. Pogodinova druhá studijní cesta v letech 1837 – 1838 vedla i do rakouské monarchie. Zde akademik došel k názoru, že se rakouští Slované snaží ukončit nadvládu habsbursko – lotrinské dynastie. Bohužel nemají dostatek sil a zkušeností. Od roku 1842 vyzýval ruskou vládu, aby poskytla alespoň 25 000 rublů na pomoc reprezentantům slovanských národů.¹¹⁴ Podporu chtěl vyplatit nejdříve Bulharům, kteří se nacházeli pod tureckou nadvládou, pak Srbům, Rusínům, poctivým Polákům. Na posledních místech jeho seznamu se ocitli Češi, Slováci, rakouští Srbové a Ilyrové. Zajímavé ovšem zůstává, že vyžadoval peněžní podporu na ruské překlady děl českých spisovatelů jako např. Pavla Josefa Šafaříka, Jana Kollára, Františka Palackého nebo Josefa Jungmanna.¹¹⁵ V roce 1840 veřejně vystoupil s tezí, ve které zdůrazňoval misijní úlohu Ruska, ostatní Slované se díky ruskému impériu osvobodí a vznikne velká slovanská veleříše.¹¹⁶

Během života M. P. Pogodina došlo ke změně od slovanské vzájemnosti, jež vybuďoval na příbuznosti kulturních vztahů, k panslavismu. Vyzdvihoval možnost vzniku jednotného slovanského národa a způsobilost vytvořit jednotný slovanský stát.¹¹⁷ „Pogodin šel cestou napodobení a rozvíjení velkoruského netolerantního nacionalismu.“¹¹⁸

¹¹² Pogodin, M. P.: *Istoriko – političeskije pisma i zápisky v prodolženii Krymskoj vojny 1853 – 1856*. Moskva. 1974. s. 19 – 20.

¹¹³ Barsukov, N., P.: *Žizň i trudy M. P. Pogodina* 5. Sankt – Peterburg. 1892. s. 165 – 176.

¹¹⁴ Tamtéž. s. 333.

¹¹⁵ Vlček, R.: *Ruský panslavismus – realita a fikce*. Praha. 2002. s. 113.

¹¹⁶ Tamtéž. s. 113.

¹¹⁷ Tamtéž. s. 113.

¹¹⁸ Tamtéž. s. 115.

Nikolaj Jakovlevič Danilevskij a panslavismus

Nikolaj Jakovlevič Danilevskij byl ruský filosof, biolog, ekonom, historik a sociolog.¹¹⁹ Patřil k významným představitelům ruského panslavismu.¹²⁰ V jeho myšlenkách nalezneme prolínání dvou koncepcí a to panslavismu a filosofie dějin (později nazývanou kulturně – historický typ, který považoval za nositele dějin). Evropu rozdělil na dvě skupiny - část germánskou, románskou a slovanskou s pravoslavím.¹²¹

Rusko a Slované považuje za zvláštní kulturně – historický typ, což dokládá existencí mnoha národů, kde každý mluví svým jazykem. Celkem vyčlenil deset typů, které sehrály v historii svou úlohu. Jednalo se o historický typ egyptský, čínský, iránský, indický, židovský, řecký, římský, novosemický (později též nazývaný také jako arabský), německo – románský (označovaný též jako evropský) a asyro – babylonsko – fénický. Hlásí, že Rusko a Slované tvoří nový druh, který se v krátkém časovém úseku výrazně odlišil od ostatních.¹²²

U těchto typů pak Nikolaj Jakovlevič Danilevskij dále vydělil čtyři společné skupiny kulturně historické činnosti a to církevní, kulturní (do této skupiny patří pouze umění, průmysl a věda), politickou a sociálně – ekonomickou. Stejně jako i ostatní představitelé ruského panslavismu i on spatřoval možnost vytvořit všeslovanský svaz, ideálně všeslovanskou federaci, jež by spojovala slovanské národy na základě vzájemně výhodných podmínek. Následně trval na zachování carské moci, ovšem s výjimkou zachování národní identity, kulturní a politické samostatnosti.¹²³

Aleksej Štěpánovič Chomjakov a jeho slavjanofilství

Aleksej Štěpánovič Chomjakov - ruský básník, publicista a filosof patří k nejvýznamnějším představitelům slavjanofilství. Někteří ho dokonce považují za zakladatele rané slavjanofilie.¹²⁴ Zabýval se velkým množstvím základních otázek

¹¹⁹ Nikolaj Jakovlevič Danilevskij. [online]. [cit. 15.3. 2017]. Dostupné z:

http://cs.dbpedia.org/page/Nikolaj_Jakovlevi%C4%8D_Danilevskij

¹²⁰ Н. Я. Данилевский и славянофилство. Панславизм. [online]. [cit. 15. 3. 2017]. Dostupné z:

http://studopedia.ru/14_11138_nyadanilevskiy-i-slyavyanofilstvo-panslavizm.html

¹²¹ Nykl, H.: *Panslavismus a teorie kulturněhistorických typů. Setkání dvou koncepcí*. In In Hrodek, D.: *Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita*. Praha. 2004. s. 224 – 225.

¹²² Н. Я. Данилевский и славянофилство. Панславизм. [online]. [cit. 15. 3. 2017]. Dostupné z:

http://studopedia.ru/14_11138_nyadanilevskiy-i-slyavyanofilstvo-panslavizm.html

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Хомяков Алексей Степанович. [online]. [cit. 16. 3. 2017]. Dostupné z:

<http://lib.pravmir.ru/library/author/112>

týkajících se slavjanofilství jako např. vztahu Ruska k Evropě a její civilizaci, národnímu významu Ruska a jeho budoucí úloze v lidském společenství. Vyzdvihoval výhody Ruska před Evropou. Část Západu, která se hlásila k protestantské víře, pokládal za nadřazenou Východu. V této nadřazenosti nespatoval žádné její právo soupeřit s bývalým carským Ruskem. „Временное превосходство Запада ничего не доказывает против исключительного православия православных народов.“¹²⁵ Věřil, že pouze pravoslavná církev může spasit lidstvo.¹²⁶

Leoš Janáček a rusofilství

Leoš Janáček patří k významným představitelům české hudební moderny. Skladatel, dirigent a pedagog při tvorbě svých děl čerpal z národního folklóru a českých národních tradic.¹²⁷ Velký vliv na jeho tvorbu mělo i ruské umění. Několikrát navštívil Rusko, naučil se ruský jazyk a v neposlední řadě se seznámil i s ruskou literaturou, z níž pak čerpal některé náměty pro svou další hudební tvorbu.¹²⁸ Byl představitelem Ruského kroužku v Brně.¹²⁹

Podle literární předlohy *Zápisky z mrtvého domu* od Fjodora Michailoviče Dostojevského složil operu, kterou nazval *Z mrtvého domu*. Podle předlohy románu Alexandra Nikolajeviče Ostrovského *Bouře* napsal operu *Káťa Kabanová*. Nepsal pouze opery, ale je autorem i orchestrální rapsodie *Taras Bulba*, jejíž téma čerpal ze stejnojmenného díla Nikolaje Vasiljeviče Gogola. Dále se pak ve své tvorbě inspiroval i díly Lva Nikolajeviče Tolstého, podle jehož povídky *Krojcrova sonáta* vznikl první smyčcový kvartet *Kreutzerova sonáta*. Na motivy divadelní hry Lva Nikolajeviče Tolstého *Živá mrtvola* složil stejnojmennou operu. Toto dílo ale nebylo dokončeno.¹³⁰

¹²⁵ *Философия Хомякова – кратко*. [online]. [cit. 16. 3. 2017]. Dostupné z: <http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/2865-filosofiya-khomyakova-kratko>

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Kuna, M.: *Osobnosti české hudby*. Praha. 2011. s. 24.

¹²⁸ *Леоп Яначек*. [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: http://studopedia.ru/7_93919_leosh-yanachek.html

¹²⁹ Pospíšil, I.: *Slovanství a střední Evropa*. In In Hrodek, D.: *Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita*. Praha. 2004. s. 30.

¹³⁰ *Леоп Яначек*. [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: http://studopedia.ru/7_93919_leosh-yanachek.html

3. Česko-ruské vztahy v 19. století

Hlavním cílem této kapitoly je seznámit čtenáře s provázaností Čech a tehdejšího carského Ruska. Zaměřuji se především na období 19. století, neboť právě v této době sílí myšlenky rusofilství a panslavismu.

Poznatky o této problematice čerpám z publikace od rusisty a slavisty Josefa Jiráska *Rusko a my*. Tato kniha se věnuje podrobnému popisu Česko-ruských vztahů nejen v oblasti polické, ale i umělecké a literární. Svou pozornost obrací na významné carské státní úředníky a české obrozence.

K tomuto tématu existuje bohužel velmi málo publikací.

Podle slavisty, rusisty doktora Josefa Jiráska patřil náš národ vždy k rusofilům. Žili jsme s vědomím, že na Východě existuje Rusko, jehož obyvatelé se vyznačují nebyvalou statečností. Vztahy mezi Čechy a Ruskem mají své kořeny už v české národní tradici. Sahají hluboko do minulosti. Nelze opomenout skutečnost, že oba národy patří k národům slovanským a tudíž jejich jazyky jsou si blízké.¹³¹

Letopisec Nestor jako představitel staré ruské literatury poukazuje na přátelské vztahy mezi Čechy a Ruskem, které se týkaly nejen obchodu, jež se mezi těmito dvěma národy rozvíjel již v 10. století, ale i sňatku knížete Vladimíra (960 – 1015)¹³² s dvěma Češkami,¹³³ přičemž jedna z nich mu porodila syna Vyšeslava. Nestor vždy hovořil pouze o Čechách, nikdy nepoužil termínu Bohemie. V tituluře králů byl panovník označován jako český a uherský král. Termín Bohemia uvedl v literatuře až Šiškov, což v tehdejší době vyvolalo velké rozhořčení u českých spisovatelů.¹³⁴

V době vlády knížete Boleslava II. naše země sousedila s Ruskem. Centrem pravoslaví v českých zemích se na čas stal sázavský klášter,¹³⁵ který založil poustevník Prokop roku 1032.¹³⁶ V roce 1123 za vlády knížete Jaroslava se poprvé české vojsko účastnilo bojů v Rusku. Styky probíhaly i v dalších letech. Je dokázáno „že otec Kunhuty, vnučky uher. krále Bely IV., matky Václava II., byl Rostislav Michailovič, kníže haličský, z rodu knížat černigovských v Rusku...“¹³⁷ V 15. století se husitské hnutí začalo šířit i z našich zemí do Ruska. Dokladem toho se stalo využití vozových

¹³¹ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Praha. 1946. s. 5 - 7.

¹³² Tereščuk, A.: *Panovníci Ruska*. Havlíčkův Brod. 2007. s. 9.

¹³³ Tamtéž. s. 7.

¹³⁴ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Brno. 1946. s. 53 - 54.

¹³⁵ Tamtéž. s. 73.

¹³⁶ Čapka, F.: *Dějiny země Koruny české v datech*. Praha. 2010. s. 64.

¹³⁷ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Praha. 1946. s. 8.

hradeb kozáky v bojích na Ukrajině na počátku 16. století. Svědectvím o přátelských vztazích je i příchod legátů Ivana Hrozného k císaři Maxmiliánu II. do Prahy roku 1576. Rusové se účastnili i korunovace krále Ferdinanda II.¹³⁸

Písemné staroslověnské památky, jež vznikly na území Čech, se v 16. století dostaly i do Ruska. Někteří ruští překladatelé rozuměli českému jazyku i přesto, že na jejich území nebyl tak znám, jako polština. Důkazem existence češtiny v Rusku je i přítomnost některých českých slov v nově vznikajících encyklopedických sbornících. Vzájemné vztahy byly prohlubovány i v 17. a 18. století. Je historicky doloženo, že významný představitel carského Ruska Petr I. Veliký několikrát navštívil Čechy. V roce 1698 pobýval v Praze na Malé straně, v roce 1711 a 1712 opakovaně navštívil Karlovy Vary. Do Ruska si zval zručné české řemeslníky a dělníky. Jeho hostem byl i česko – slovenský malíř Jan Kupecký, jemuž svěřil práci na svém portrétu. Pro povznesení vzdělanosti v Rusku Petr I. Veliký poslal i několik Rusů do Prahy, aby ve spolupráci s Jezuity přeložili některé knihy do ruštiny jako např. učebnice Jana Amose Komenského „*Orbis pictus*“ a „*Janua linguarum*“. Docházelo i ke spolupráci v oblasti vojenské, kdy čeští a ruští vojáci společně bojovali proti Francii. Dalším dokladem vzájemných vztahů je i přítomnost ruského generála Alexandra Vasiljeviče Suvorova v Čechách. Zde pobýval v Plzni a Praze. Všude byl srdečně vítán. Na jeho počest byla dokonce uvedena opera, které se osobně zúčastnil.¹³⁹

Česko ruské vztahy v době osvícenství

V době osvícenství nalezneme některé shodné atributy z oblasti kulturního i společenského života jak v českých zemích, tak i v Rusku.¹⁴⁰ Stejně jako v Čechách i na dvoře Kateřiny II. Veliké (1762 – 1796)¹⁴¹ se velmi rychle uchytila francouzská móda. Společným znakem pro oba státy se stali mecenáši umění. V českých zemích k nim patří František Nostic, hrabě František Antonín Špork nebo někteří členové rodu Šternberků. Za významného sponzora v bývalém carském Rusku považujeme Demidova, který věnoval moskevské univerzitě jeden milion rublů, dále pak Karazina, jenž daroval 400 000 rublů charkovské univerzitě. Nesmíme opomenout ani cara Alexandra I., který založil čtyři univerzity a poskytl jim finanční příspěvky. Ocenil

¹³⁸ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Brno. 1946. s. 9 – 12.

¹³⁹ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Praha. 1946. s. 9 -12.

¹⁴⁰ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Brno. 1946. s. 13.

¹⁴¹ Tereščuk, A.: *Panovníci Ruska*. Havlíčkův Brod. 2007. s. 49.

i některé české spisovatele jako např. Václava Hanku, Františka Ladislava Čelakovského i Pavla Josefa Šafaříka. V Rusku na přelomu 10. a 20. let 19. století bylo zřízeno i několik spolků věnující se slovanské otázce. V těchto letech v Čechách takováto sdružení nenajdeme.¹⁴²

Ve slovanství v českých zemích se od poloviny 18. století začaly projevovat prvky rusofilství. Hlavní příčinou se stal pobyt ruských vojsk na našem území v letech 1735 – 1736, 1799, 1805. Car Alexandr I. v době napoleonských válek navštívil Prahu. Pobýval na Hradčanech. Jeho příchod vítali obyvatelé Čech se srdečným jásotem. Mluvili o něm jako o ochránci svobody, laskavém a milostivém mocnáři k utiskovaným národům. Podruhé navštívil Čechy při své zpáteční cestě z Francie v roce 1815. Byl hostem Schwarzenberkůna zámku Orlík. Podle pověsti na panství Hluboká osobně vyoral brázdu. Tato činnost se stala základem vzniku lidové písně.

Bratři, kamarádi, co jste slyšeli,
o ruském císaři, o té české zemi,
jak se vidět nechal, diškredával
těm ze dvora pacholkům, kteří ho vezli.

Co pak se to stalo v panství Hlubokým
u vsi Hosína? Oral tam car ruský;
jak šňůrek vyoral, na oráče zavolal,
pět kusů dukátů jemu daroval.

Kromě ruských carů do Čech přijížděli i historikové jako např. Alexandr Ivanovič Turgeněv, který byl krásou naší země okouzlen. Ze všeho nejvíce obdivoval českou literaturu a české překlady děl zahraničních autorů. „... vždyť Češi přeložili si Homéra, Milтона, Cheraskova, oni mají už svého Merzljakova a Žukovského. Zejména bohatá je literatura česká historickými památkami...“¹⁴³ Seznámil se zde s profesorem Janem Nejedlým, dokonce mu věnoval svůj překlad Homérovy Iliady. Další významnou osobností, která navštívila české země, byl dvorní rada Petr Ivanovič Koeppen. Ten se setkal s Janem Kollárem, Františkem Palackým a Pavlem Josefem Šafaříkem. Na svých cestách si vedl deník, v němž zaznamenával své dojmy a styky s českými spisovateli.

¹⁴² Jirásek, J.: Rusko a my. Brno. 1946. s. 13 - 18.

¹⁴³ Tamtéž. s. 23.

V doprovodu Václava Hanky a Josefa Dobrovského si prohlédl kláštery, Valdštejnský palác, universitní knihovny. Od těchto dvou představitelů národního obrození obdržel také cenné knihy. Jeho cesta po slovanských zemích se stala velmi prospěšnou pro rozvoj slavistiky v Rusku. Po návratu do své vlasti udržoval kontakty s Šafaříkem a Hankou.¹⁴⁴

Češi také podnikali cesty po slovanských zemích. V tomto období ruskou říši poznali pouze dva lidé a to Josef Dobrovský a hrabě J. Sternberg. Oba cestovali po ruském impériu. Zatím co Josef Dobrovský se zdržoval výhradně ve městech - Petrohrad, Moskva a Smolensk, jeho krajan navštívil skoro celé Rusko. Petrohradská vláda ho ale donutila k odjezdu.¹⁴⁵

S postupem času se stížila dostupnost spojení do bývalého carského Ruska. Ovšem to neznamená, že by došlo k přerušení styků a vazeb s touto zemí. Řada českých spisovatelů se věnovala analýze děl ruských autorů.¹⁴⁶ Ty se pak zpětně dostávaly do Ruska. Nejvíce si učená společnost Ruské akademie cenila děl Dobrovského, především jeho publikace *Institutiones linguae slavicae dialecti veteris* vydané roku 1822. „... gramatika Dobrovského je tak velké dílo, že nelze připustit, aby Ruská akademie svěřila její překlad jakémukoliv členu a překlad se stal pokusem jakéhokoliv talentu.“¹⁴⁷ Nakonec ji do ruštiny přeložil Michail Petrovič Pogodin společně se Štěpánem Petrovičem Ševyrevem. Josef Dobrovský se zabýval také mimo jiné i ruským jazykem. Podal i malý historický nástin spisovné ruštiny. Napsal praktické příručky, které vydával anonymně. V 60. letech 19. století upadal zájem o mluvnické práce ruských autorů a celkově i o jazykovou stránku ruštiny.¹⁴⁸

Česko ruské vztahy v éře romantismu

Zlomovým bodem pro ruskou říši se stal rok 1812. V této době vrcholila válka s Napoleonem. Vítězstvím nad francouzským císařem na sebe carské Rusko doslova strhlo pozornost celé Evropy. Vše ruské se stalo oblíbeným a vše francouzské nenáviděným. Toho využil Glinka pro probuzení národního citu a lásce k vlasti. Šiškov se snažil dokázat nezastupitelnost ruské výchovy. Politická situace se nezměnila ani

¹⁴⁴ Tamtéž. s. 20 – 31.

¹⁴⁵ Tamtéž. s. 20 – 31.

¹⁴⁶ Tamtéž. s. 31 - 34.

¹⁴⁷ Tamtéž. s. 41.

¹⁴⁸ Tamtéž. s. 38 – 60.

za Alexandrova nástupce Mikuláše I. Ovšem v tomto období vznikla řada významných děl – Gogolův *Revizor*, publikace Turgeněva, Dostojevského, Lermontova, Ostrovského a mnoha dalších. V otázce politických poměrů se příliš nelišila od české absolutistické vlády habsburské dynastie, především Metternichova absolutismu. Na celém našem území probíhalo národní obrození, ve kterém se krom jiného velmi dařilo i literární tvorbě.¹⁴⁹

Romantismus v českých a ruských zemích začal přibližně ve stejnou dobu. Za další společný znak považujeme četbu děl německých autorů. Šíří se i Herderova, Heglova a Schillerova filosofie. V Rusku ve 30. letech 19. století vystřídala filosofie Hegela Schillerovu a vznikly dva kroužky. Oba měly pro Rusko velký význam, neboť z jejich představitelů se stali reprezentanti západníků a slavjanofilů. Teprve od vydání knih Alexandra Sergejeviče Puškina získával čtenář přehled o čistě ruském prostředí.¹⁵⁰

Právě v období romantismu se hlavním tématem stala ruská vesnice. I v českém prostředí nalezneme básníky, spisovatele, jež se věnovali otázce slovanství, jazyka, významného mezníku v našich dějinách – roku 1848. Jmenujme alespoň některé z nich: Jana Kollára, Františka Ladislava Čelakovského, Františka Palackého a Václava Hanku. Do objektu společného zájmu Rusů a Čechů patří také otázka cyrilometodějská. V éře romantismu došlo ke zkoumání a řešení záležitostí ohledně všeslovanského jazyka a písma, slovanské minulosti, práva, zvyků, náboženství a v neposlední řadě také politických zřízení. Znovu se připomněly styky a provázanost Čech s Ruskem. Do popředí se dostaly události 10. století.¹⁵¹

Čeští a ruští spisovatelé a učenci si dopisovali rusky nebo česky, aby se lépe seznámili s danými jazyky. Tak vznikla zásadní otázka, zda by se azbuka neměla stát všeobecným slovanským písmem. Názory na tuto problematiku se různí. Většina souhlasila se změnou. Kyrilskou abecedu pokládali za nejdokonalejší a nejuhlednější. Řada českých obrozenců odmítala zavedení latinky do ruské literatury, neboť „..ruský jazyk je tak bohatý, blahozvučný a ve svém ústrojí k ušlechtilé jednoduchosti se klonící, že sotva by někdo se mohl odvážit žádat, aby tolik milionů ruského národa zbavilo se své svaté památky ...“¹⁵²

Nemohu opomenout ani vzájemné vazby Pavla Josefa Šafaříka s Pogodinem a dvorním radou Koeppenem, kteří ho finančně podporovali při vydávání publikace

¹⁴⁹ Tamtéž. s. 61 - 63.

¹⁵⁰ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Praha. 1946. s. 61 - 67.

¹⁵¹ Tamtéž. s. 61 - 67.

¹⁵² Jirásek, J.: *Rusko a my*. Brno. 1946. s. 88.

Slovanské starožitnosti. V ní Šafařík popisuje původní slovanské kmeny žijící na velkém ruském území. Historii slovanských kmenů v Rusku se zabýval také¹⁵³ profesor pražské univerzity, archeolog a kulturní historik Jan Erazim Vocel.¹⁵⁴ Jeho zájem se soustředil na archeologii západního Ruska a Polska.¹⁵⁵

Nejzajímavějším tématem ruské historie se pro Čechy staly osobnosti Petra I. Velikého a Kateřiny II. Veliké. V této době nevznikaly knihy o carských imperátorech, ale pouze články uveřejněné v časopisech Lumír a Květy. Dále se Češi věnovali překladu Nestorovy kroniky. Nejen oblast dějepisná, ale také přírodovědná a zeměpisná se těšila zájmu českých učenců. Obyvatelé habsburské monarchie se dozvídali o rostlinstvu, klimatických podmínkách, horopisu, vodstvu a jeho povaze.¹⁵⁶ V Rusku se pak nejvíce na českou kulturu zaměřoval ruský spisovatel, historik a slavista Osip Maksimovič Bodjanský.¹⁵⁷ Ten spatřoval v historii našeho národa nekonečné boje s Němci a Římem, kdy jeden skončí a druhý začíná. Ve 40. a 50. letech 19. století rostla záliba v lidové tvorbě, především v národních pohádkách. Karel Jaromír Erben uveřejnil své dílo *Sto prstonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních*. Nacházejí se zde pohádky západoslovanské, jihoslovanské a východoslovanské – tři běloruské, jedenáct ukrajinských, jedenáct ruských a dvě staroruské.¹⁵⁸

Stejně tak jako mezi českými spisovateli se objevoval hlubší zájem o ruskou literaturu, tak i ruští autoři sledovali tvorbu českých obrozenců. Je všeobecně známo, že Pavel Josef Šafařík vlastnil díla předních ruských spisovatelů jako např. Nikolaje Vasiljeviče Gogola, Alexandra Sergejeviče Puškina, Michaila Vasiljeviče Lomonosova a mnoha dalších. Někteří autoři spisy nevlastnili, ale přesto je znali. V této době došlo k pokusům o překlad ruských děl, která stála v centru pozornosti. K nim se řadí např. *Slovo o pluku Igorově*. Ve 30. letech 19. století se česká veřejnost mohla poprvé setkat s tvorbou Alexandra Sergejeviče Puškina a to zásluhou Františka Ladislava Čelakovského. Ve 40. letech se pak do popředí zájmu dostala díla Michaila Jurieviče Lermontova. V tomto období nelze opomenout ani tvorbu ruského, původem ukrajinského, spisovatele Nikolaje Vasiljeviče Gogola, který se osobně v Praze několikrát setkal s Pavlem Josefem Šafaříkem, Václavem Hankou a dalšími. Nejvíce děl

¹⁵³ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Praha. 1946. s. 90 - 108.

¹⁵⁴ Ottova encyklopedie Česko A – Ž. Praha. 2007. s. 837.

¹⁵⁵ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Praha. 1946. s. 90 - 108.

¹⁵⁶ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Brno. s. 90 – 108.

¹⁵⁷ Осип Максимович Бодянский. [online]. [cit. 5. 6. 2017]. Dostupné z:

<http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1588744>

¹⁵⁸ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Brno. 1946. s. 90 – 108.

tohoto autora přeložil Karel Havlíček Borovský. Vztah mezi českými a ruskými literáty lze hodnotit jako těsný. Dokladem toho byla smuteční atmosféra v Čechách vyvolaná úmrtím Nikolaje Vasiljeviče Gogola v roce 1852. K této události se vyslovily např. Pražské noviny, časopis Lumír a Vesna. Ve 30. – 50. letech došlo k velkému rozkvětu ruské literatury. V tomto období začali psát svá díla autoři jako např. Ivan Segejevič Turgeněv, Michail Fjodorovič Dostojevský, Ivan Alexandrovič Gončarov, Lev Nikolajevič Tolstoj a další.¹⁵⁹

Tehdy česká literatura v Rusku nebyla tak známá jako ruská díla v Čechách. K nejznámějším patřila kniha *Slávy dcera* od Jana Kollára.¹⁶⁰

Někteří představitelé českého kulturního života udržovali osobní styky s ruskou inteligencí. Vzájemně spolupracovali. V roce 1824 dostali Pavel Josef Šafařík, Václav Hanka a František Ladislav Čelakovský nabídku od ministra Alexandra Semjonoviče Šiškova, aby se zúčastnili na projektu na vybudování univerzitní katedry slovanských jazyků. Šafařík měl působit jako profesor v Charkově, Hanka v Petrohradě a Čelakovský v Moskvě. Po nástupu cara Mikuláše I. na trůn na místo Šiškova nastupuje Liven a k působení českých představitelů na ruských univerzitách nedojde.¹⁶¹ I přes tuto skutečnost zůstaly česko-ruské vztahy mezi přáteli na dobré úrovni. Jednou z významných osobností, která se několikrát vrátila do Čech, byl ruský historik Michail Petrovič Pogodin. Zde se setkal s Šafaříkem, Hankou a dalšími osobnostmi našeho kulturního živ. Velmi uctivě se vyjadřoval o Josefu Jungmannovi „... nazýváje ho Nestorem české slovesnosti; všichni pražští učenci hledí na něho jako na svého otce.“¹⁶² Během své třetí cesty navštívil také Prahu, kde se setkal s literátem Karlem Jaromírem Erbenem a hudebním skladatelem Bedřichem Smetanou. Za svého života v rozmezí let 1835 – 1875 pobýval v Čechách celkem devětkrát. Krom Prahy poznal i Mariánské lázně a Teplice.¹⁶³

Všechna výše zmíněná fakta jsou dokladem, toho, že v 19. století byly česko-ruské vztahy na dobré úrovni, úspěšně se rozvíjely a upevňovaly.

¹⁵⁹ Tamtéž. s. 109 – 117.

¹⁶⁰ Tamtéž. s. 126.

¹⁶¹ Tamtéž. s. 134 – 135.

¹⁶² Tamtéž. s. 159.

¹⁶³ Tamtéž. s. 160.

4. Václav Hanka

Cílem této kapitoly je představit osobnost Václava Hanky. Věnuji se životním událostem tohoto národního buditele.

Jednotlivé informace o tomto spisovateli čerpám z různých odborných publikací jako např. *Naši mužové* od literárního historika Jana Erazima Sojky, *Plno záhad kolem Hanky* od Vladimíra Kopeckého nebo *Kdo byl kdo v našich dějinách* od Pavla Augusty. Některá data také sbírám z historické studie od dr. Legise – Glückseliga vydané roku 1852. Mnoho údajů o životě Václava Hanky jsem získala i z článků, které uveřejnil časopis *U nás: knihovnicko-informační zpravodaj*.

Dále využívám poznatků z televizního dokumentu *Jen když nejsi Hanka*, který vysílala Česká televize v roce 2012.

Václav Hanka byl český spisovatel, básník, publicista, překladatel, národní buditel, jazykovědec, slavista, literární historik. Zastával funkci knihovníka, archiváře, kustoda historických sbírek, editora staročeských a staroslověnských památek. Dodnes patří k významným vědcům s bohatou publikační činností. Byl jmenován vysokoškolským pedagogem a od roku 1848 docentem na pražské univerzitě, kde přednášel staroslovanštinu, polštinu, ruštinu a češtinu. Stal se zástupcem docentů pro akademický senát. Od roku 1849 působil jako profesor katedry slovanských řečí a literatur. Mnozí ho znají jako bibliotékaře Národního muzea,¹⁶⁴ propagátora slovanské vzájemnosti. Dodnes ho považujeme za znalce slovanských jazyků, autora četných slavistických prací.¹⁶⁵ Založil studium českého práva.¹⁶⁶

Život Václava Hanky

Václav Hanka se narodil 10. června 1791 ve vesničce Hoříněvsi, která se nachází v Královehradeckém kraji.¹⁶⁷ Tam jeho rodiče koupili zemědělskou usedlost s popisným číslem 10.¹⁶⁸ V ní se věnovali hlavně řeznictví a pohostinství. Jejich

¹⁶⁴ Kovařík, P.: *Klíč k rodným chaloupkám*. Praha. 2004. s. 55.

¹⁶⁵ Augusta, P.: *Kdo by kdo v našich dějinách do roku 1918*. Praha. 1993. s. 92.

¹⁶⁶ Kopecký, V.: *Plno záhad kolem Hanky*. Praha. 1969. s. 8.

¹⁶⁷ *Václav Hanka 1791 – 1861*. [online]. [cit. 18. 6. 2017]. Dostupné z:

<http://opac.nm.cz/authorities/43985?locale=cs>

¹⁶⁸ Muchka, I.: *Východní Čechy*. Praha. 2004. s. 79.

hospoda Na rychtě zvaná, též Hoření hospoda, byla známá po celém širokém okolí. Krom toho se v nemalé míře zabývali i zemědělskou činností.¹⁶⁹

Václav se narodil do majetné rolnické rodiny.¹⁷⁰ Otec počítal s tím, že jako nejmladší syn bude jednou pokračovat v jeho činnosti, a proto výchova malého Václava byla velice prostá. Od útlého dětství mu matka zpívala české písně a nenásilnou formou vštěpovala lásku k českému jazyku. Základy vzdělání získal Hanka ve vesnické škole, kterou do svých 15 let navštěvoval jenom v zimě. Po zbytek roku pracoval na poli nebo pásal stádo. Již od dětství se zajímal o literaturu. Veškeré úspory investoval do nákupu knih. Čtení se stalo jeho nejmilejší zábavou. Krátil si jím i dlouhé chvíle při pásání stád.¹⁷¹

Když mu bylo patnáct let, začal studovat na Gymnasiu v Hradci Králové. Díky tomu nemusel nastoupit vojenskou službu. Po jeho úspěšném ukončení roku 1809 pokračoval ve studiu na univerzitě v Praze. Měl se stát úředníkem a tak se jeho zájem nejprve soustředil na studium filosofie, která v té době byla jakýmsi předstupněm pro vstup na další fakulty.¹⁷²

V té době začal navštěvovat i soukromé slavistické přednášky Josefa Dobrovského.¹⁷³ Po ukončení studií v Praze pokračoval ve vzdělávání ve Vídni, kde se v letech 1813 – 1814 věnoval studiu práv¹⁷⁴ a žurnalistické práci ve Vídeňských novinách.¹⁷⁵ Po návratu do Prahy dokončil svá právnická studia. Stal se akademickým právníkem a zakladatelem studia českého práva.¹⁷⁶ V březnu roku 1819 nastoupil do Vlasteneckého muzea, které bylo později přejmenováno na Národní muzeum, jako správce sbírek. Později pracoval i jako knihovník,¹⁷⁷ archivář a kustod numismatických sbírek. Zde působil až do své smrti.¹⁷⁸

¹⁶⁹ Jen když nejsi Hanka. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/162702-jen-kdyz-nejsi-hanka/>

¹⁷⁰ Koblížek, V.: *Václav Hanka poněkud netradičně*. In U nás: knihovnicko-informační zpravodaj. Roč. 18. č. 3,4. 2008. s. 61.

¹⁷¹ Legis – Glückselig, A.: *Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů*. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z :

<http://www.rukopisy.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>

¹⁷² Augusta, P.: *Kdo by kdo v našich dějinách do roku 1918*. Praha. 1993. s. 92.

¹⁷³ Fetters, A.: *Václav Hanka*. In U nás: knihovnicko-informační zpravodaj. Roč. 21. č. 2. 2011. s. 41.

¹⁷⁴ Augusta, P.: *Kdo by kdo v našich dějinách do roku 1918*. Praha. 1993. s. 92.

¹⁷⁵ Hanuš, J.: *Literatura česká devatenáctého století*. Praha. 1902. s. 661.

¹⁷⁶ Kopecký, V.: *Plno záhad kolem Hanky*. Praha. 1969. s. 8.

¹⁷⁷ Augusta, P.: *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. Praha. 1993. s. 92.

¹⁷⁸ Fetters, A.: *Václav Hanka*. In U nás: knihovnicko-informační zpravodaj. Roč. 21. č. 2. 2011. s. 41.

Dne 11. února 1822 se Hanka oženil s Barborou Mádlovou, dívkou, jež s ním sdílela nadšení pro český jazyk a vše slovanské. Měla mu přinést pocit domácího štěstí. Sňatek se konal v kapli sv. Václava v Praze a za svědky jim šli abbé Dobrovský a malíř František Horčíčka.¹⁷⁹

Nelze opomenout ani Hankovy zásluhy o založení velké slovanské knihovny, jejíž úkol a cíl spočíval v pozvednutí slovanské řeči.¹⁸⁰ Jeho všestrannost ho proslavila i daleko za hranicemi své vlasti. Dopisoval si s Rusy, Poláky, Srby, pomáhal v rozvoji vědy, vzbuzoval slovanské zájmy.¹⁸¹ S ohledem na jeho schopnosti a zásluhy mu ruská akademie věd,¹⁸² založená roku 1725,¹⁸³ učinila nabídku pracovat jako knihovník nebo profesor a to za plat „4 000 rublů ročně, důstojenství dvorního rady, dědičného šlechtictví a peněz na cestu.“¹⁸⁴ On ale nechtěl opustit svou vlast a vše odmítl. Nadále se věnoval práci knihovníka a muzejního sekretáře. Vždy zastával a obhajoval národní práva a práva lidstva. Když ho v roce 1848 zvolili do říšského sněmu, bez dlouhých úvah se svého mandátu vzdal.¹⁸⁵ V témže roce působil jako soukromý docent na pražské univerzitě, kde přednášel staroslověnštinu, ruštinu, polštinu a češtinu. Stal se zástupcem docentů v akademickém senátu. Byl jmenován členem korespondentem vídeňské akademie věd, řádným členem české akademie věd, členem dánské společnosti věd v Kodani, rady ruské university v Petrohradě atd. Přijal členství celkem ve dvaceti různých akademiích. V roce 1849 zastával místo profesora slovanských řečí a literatur. V průběhu jeho života byly na jeho počest vydány 4 zlaté medaile, přičemž počet vydaných vyznamenání není znám. Václav Hanka zemřel 12. ledna 1861 v Praze. Pohřeb se konal 15. ledna 1861 a jeho ostatky jsou uloženy na vyšehradském hřbitově.¹⁸⁶ Jako prvnímu se mu o pomník postaral spolek Svatobor.¹⁸⁷ Na místo posledního odpočinku Hanku doprovodilo asi 20 000 lidí.¹⁸⁸ Kolem smutečního vozu plálo 400 pochodní a 200 svící. Průvodu se zúčastnil např. Palacký, Rieger, kníže Taxis,

¹⁷⁹ Hanuš, J.: *Literatura česká devatenáctého století*. Praha. 1902. s. 698.

¹⁸⁰ Sojka, J., E.: *Naši mužové*. Praha. 1953. s. 50.

¹⁸¹ Tamtéž. s. 47.

¹⁸² Tamtéž. s. 50.

¹⁸³ Pečenka, M.: *Dějiny Ruska v datech*. Praha. 2011. s. 84.

¹⁸⁴ Sojka, J., E.: *Naši mužové*. Praha. 1953. s. 50.

¹⁸⁵ Tamtéž. s. 52.

¹⁸⁶ Tamtéž. s. 76.

¹⁸⁷ *Spolek Svatobor*. [online]. [cit. 18. 6. 2017]. Dostupné z:

<http://www.intranet.cz/svatobor/svatobor.htm>

¹⁸⁸ Sojka, J., E.: *Naši mužové*. Praha. 1953. s. 52.

rektor univerzity a mnoho kněží. Za rakví „...byl nesen aksamitový polštář a na něm polygota Rukopisu královédvorského“.¹⁸⁹

Památku Hanky uctili i v zahraničí např. v Rusku a v Paříži.¹⁹⁰ „S Hankou pochovali jsme opět jeden ze základních sloupů naší znovuzrozené národnosti, s Hankou zapadl opět kus starého světa, jenž nám připravoval budoucnost.“¹⁹¹
„Václav Hanka zažil jako první to, co později zažily miliony Čechů. Pomluvu – které se neubráníš, nevinu – kterou ti nikdo nevěří. Zažil jako první onen moment, kdy se pod člověkem propadne země a ví, že je sám ... Je obklopen podezíráním střídajícím se s jistotou a zase s podezřením, což je horší psychologický útok – než kulka do čela.“¹⁹²

¹⁸⁹ *Jen když nejsi Hanka*. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/162702-jen-kdyz-nejsi-hanka/>

¹⁹⁰ Sojka, J., E.: *Naši mužové*. Praha. 1953. s. 52.

¹⁹¹ Tamtéž. s. 51.

¹⁹² Kopecký, V.: *Plno záhad kolem Hanky*. Praha. 1969. s. 77.

5. Literární činnost Václava Hanky

Hlavním cílem této kapitoly je podat celkový přehled umělecké tvorby tohoto národního buditele od dob jeho studií a po celý zbytek jeho života. Seznámím čtenáře s nejvýznamnějšími literárními památkami tohoto spisovatele. Neopomenu zmínit ani významné osobnosti české literatury 18. a 19. století, které výrazně ovlivnili činnost Václava Hanky jako např. Václav Matěj Kramerius, František Martin Pelcl a v neposlední řadě také abbé Josef Dobrovský. Svou pozornost nebudu obracet jen na česká díla, ale i na ruskou literaturu.

Poznatky o jednotlivých literárních dílech čerpám z odborné literatury a internetových zdrojů. Nejvíce informací o jeho umělecké tvorbě jsem získala z odborné stati od literárního historika dr. Legis – Glückseliga vydanou roku 1852, kterou do češtiny přeložila Mgr. Dana Mentzelová. Tato studie podává celkový přehled životních událostí Václava Hanky, seznamuje čtenáře s významnými uměleckými památkami. Jednu z částí věnuje autor Rukopisu královédvorskému. Mnoho cenných poznatků také přináší časopis U nás: knihovnicko- informační zpravodaj, který obsahuje články o významných výročích a životních situacích hoříněvského rodáka Václava Hanky.

V dnešní době existuje celá řada publikací týkající se problematiky Rukopisu královédvorského. Data o této literární památce, jejíž vznik spadá pravděpodobně do období let 1290 – 1310 sbírám z již výše zmíněné odborné studie dr. Legis – Glückseliga, dále pak z článků vydaných k výročí Václava Hanky. V neposlední řadě využívám i knihy od Josefa Langfelnera Děkanský chrám svatého Jana Křtitele a panny Marie ochránkyně města ve Dvoře Králové nad Labem. Tato publikace se věnuje historii kostela, ale také kostelní kryptě, kde byl 16. září roku 1817 objeven Rukopis královédvorský. Údaje vztahující se k sporu o pravdivosti Rukopisu získávám z knih Miroslava Ivanova a z novinových článků – Hradecké noviny, Nové Hradecko.

Poznatky o vztahu Václava Hanky k ruské literatuře čerpám z odborných článků na internetu. Přínosnou publikací k tomuto tématu je i kniha od Josefa Jiráka Rusko a my. Zde autor podává ucelený přehled rusko-českých vztahu v průběhu 19. století. Věnuje se i otázkám literární spolupráce mezi českými obrozenci a ruskými osobnostmi, dále také popisuje vzájemnou pomoc s publikací některých knih v tehdejší Habsbursko - lotrinské dynastii.

Nepracuji jen s českými publikacemi, ale využívám i publikací ruských. Ty získávám z internetových serverů jako online knihy.

Již od dětství matka malého Václava seznamovala s lidovou poezií a nenásilnou formou mu vštěpovala lásku k mateřskému jazyku¹⁹³. V jeho rodném domě často přespávali dráteníci ze Slovenska, prodavači z Ukrajiny nebo srbští hraničáři. Od nich získával knihy, ze kterých pak samostudiem učil jejich dialektu. Obdivoval a vážil si těch, kteří se snažili pozvednout český jazyk. Seznámil se s díly Antonína Jaroslava Puchmajera, Faustina Procházky, Františka Martina Pelcla, Šebestiána Hněvkovského, Václava Matěje Krameria, Václava Tháma, Vojtěcha Nejedlého a mnoha dalších. Největší vliv na něho ale měl abbé Dobrovský a jeho dílo *Česká gramatika*, která poprvé vyšla v roce 1809.¹⁹⁴

Zajímalo ho vše české nebo to, co mělo slovanský původ. Vnitřně byl naplněn myšlenkou, že všechny své síly musí věnovat k povznesení rodného jazyka a v žádném případě nesmí dovolit, aby jeho prestiž klesla nebo dokonce zanikla. Ve svém počínání vycházel i ze slov Dobrovského, který již v roce 1792 poukazoval na skutečnost, že čeština si své stabilní místo teprve postupně buduje a „ Jestli vším tím povzbuzováním, úsilím, zařízeními a účastí některých vlastenecky smýšlejících Čechů se česká řeč dříve nebo později vyšvihne na znatelně vyšší stupeň dokonalosti než onen stupeň, jehož dosáhla ve svém zlatém věku, za Maxmiliána a Rudolfa II., přenechávám budoucnosti k rozhodnutí, neboť to závisí na tak mnohých okolnostech, jež nejsou v naší moci.“¹⁹⁵

V době, kdy Hanka začal se studiem na filosofické fakultě v Praze, byla již česká řeč běžně uznávaná a používaná v oblastech školství, kultury apod. Roku 1774 vyšlo mnoho spisů, jež obhajovaly českou řeč. Vycházely učebnice českého jazyka. Roku 1778 byla založena katedra českého pastorálu. Roku 1785 se hrála divadelní představení v českém jazyce. V roce 1786 došlo k přeložení bible do češtiny. Hanka v sobě velice brzy objevil schopnost a touhu prosazovat češtinu, chránit ji a pěstovat jako jazyk. Uvědomoval si své češtví, které lze doložit i jeho výrokem: „ Jsme Čechové, setrvejme!“¹⁹⁶

¹⁹³ Václav Hanka vyvolal spor o Rukopisy. In Hradecké noviny. Roč. 5. Č. 240. 1996. s. 13.

¹⁹⁴ Legis – Glückselig, A.: Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z : <http://www.rukopisyrkz.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Tamtéž.

Během filosofických studií se Hanka stal hlavním členem kroužku, který se zaměřoval na pěstování české řeči. Jeho české deklamace přitahovaly kromě českých vlastenců i guvernéra hraběte Wallise i hraběte Kolovrata.¹⁹⁷ Nelze přehlédnout ani poměrně velké množství mladých lidí z vyšších stavovských tříd, kteří začali projevovat zájem o český jazyk a posléze se učit česky. Těmito deklamacemi Hanka poprvé vstoupil do širšího povědomí veřejnosti. V roce 1813 se prostřednictvím přítele Václava Klimenta Klicpery poprvé osobně setkal s Josefem Dobrovským. Ten okamžitě odhalil Hankův smysl pro slovanskou dialektologii. Hanka své poznatky z dialektologického oboru využil při spolupráci s abbém Dobrovským, který ho vlivem svého působení postupně přivedl ke slavistice.¹⁹⁸ Během pobytu ve Vídni se Hanka seznámil s Vídeňskými novinami (Vídeňské listy neb prvotiny pěkných umění), které vycházely v českém jazyce, jež redigoval J. Hromádka, propagátor českého jazyka a čelní představitel katedry české literatury ve Vídni. V těchto novinách získával Hanka své první autorské zkušenosti.¹⁹⁹

Václav Hanka a jeho vztah k české literatuře

Svou literární činnost Václav Hanka zahájil jako překladatel a příležitostný básník. Zprvu se věnoval lyrice.²⁰⁰ Jeho básnická prvotina vycházela v časopise Prvotiny pěkných umění a v Puchmajerově almanachu Nové básně.²⁰¹ K jeho prvním lyrickým dílům patří báseň *Na sebe*,²⁰² v níž využil motivy z ruských a srbských písní.²⁰³

Na sebe

Od Václava Hanky

Kdybych věděla,

moje robátko,

že z tebe bude

věrný, zdárný Čech;

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Hanuš, J.: *Literatura česká devatenáctého století*. Praha. 1902. s. 660 – 670.

²⁰⁰ Tamtéž. s. 671 – 672.

²⁰¹ Augusta, P.: *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. Praha. 1993. s. 92.

²⁰² Dvořák, K. a kol.: *Dějiny české literatury II*. Praha. 1960. s. 181.

²⁰³ Hrubý, V.: *Václav Hanka a jeho Rukopis královédvorský*. Praha. 1919. s. 13

ovinula bych
tebe růžemi,
tebe růžemi
libovonnými.“²⁰⁴

Roku 1815 abbé Dobrovský vydal své dílo *Prostředek k porozumění ruské řeči*. Hanka ho doplnil o popis ruské státní a vojenské moci. Stat' nazval *Vypsání Rusie a jejího vojska*. Téhož roku vyšlo lyricky zaměřené dílo *Dvanáctero písní*. Jméno autora nebylo uvedeno, pouze na konci se nacházela poznámka, že „Tyto písně jsou od Vencesl. Hanky (až na č. 7) a zhudebněny Tomáškem.“²⁰⁵

Druhý písňový sešit vyšel v roce 1816. Oproti prvnímu obsahoval navíc tři písně: *Jarmila* od P. J. Šafaříka, *Mína* od J. Suchánka a *U hrobu děvčátka* od F. Veverky.²⁰⁶ V tomto roce se kromě slavistických studií Hanka věnoval i překladům úředních překladatelských zakázek ze slovanských jazyků. Podílel se i na otevření tzv. Českého učení, které později nemalou měrou podpořilo Hankův záměr vydat *Ortografii*.

V roce 1817 přeložil do češtiny a publikoval srbské lidové písně pod názvem *Prostonárodní srbská Muza do Čech převedená*, jejichž autorem byl srbský jazykovědec Vuk Stefanovič Karadžič.²⁰⁷ Toto dílo v něm vzbuzovalo naději, že by něco podobného mohlo být ukryto i ve starých českých pergamenech. Jeho předtucha se splnila v okamžiku objevení „*Královédvorského Rukopisu*“.²⁰⁸

Tento Rukopis našel Václav Hanka dne 16. září roku 1817 v kryptě kostelní věže v kostele sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové nad Labem.²⁰⁹ V této době tuto literární památku učenci datovali do období přelomu 13. a 14. století.²¹⁰ Ta obsahovala na dvanácti pergamenových stránkách a dvou prouzcích²¹¹ šest básní epických, šest básní lyrických a dvě lyrickoepické. Všechny jsou tvořeny nerýmovanými verši. Lyrické básně jsou převážně milostné, vztahují se k přírodě. Nesou názvy Kytice,

²⁰⁴ Tamtéž. s. 13 -14.

²⁰⁵ Legis – Glückselig, A.: *Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů*. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z :

<http://www.rukopisyrkz.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>

²⁰⁶ Hanuš, J.: *Literatura česká devatenáctého století*. Praha. 1902. s. 672.

²⁰⁷ Tamtéž. s. 676 – 677.

²⁰⁸ Legis – Glückselig, A.: *Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů*. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z :

<http://www.rukopisyrkz.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>

²⁰⁹ Fetters, A.: *Václav Hanka*. In U Nás: knihovnicko- informační zpravodaj. Roč. 21. č. 2. 2011. s. 41.

²¹⁰ Dobiáš, D.: *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*. Brno. 2010. s. 187.

²¹¹ Ivanov, M.: *Záhada Rukopisu královédvorského*. Praha. 1970. s. 11.

Jahody, Růže, Žezulice, Opuštěná a Skřivánek. Epické básně zobrazují boje s nepřáteli, velebí bájně české hrdiny z doby pohanské i první křesťanské vojevůdce jako např. Slavoje, Čestmíra, Oldřicha, Jaroslava ze Šternberka a další.²¹² Rukopis královédvorský jako první vydal Václav Hanka a to v roce 1818. V roce 1820 pak vyšel jeho ruský i polský překlad. O devět let později vyšlo „nové česko-německé výpravné vydání RKZ...“²¹³ Václav Hanka samostatně vydal hrdinskou píseň *Jaroslav*, v jejímž obsahu je představen rod Šternberků. Píseň je součástí Rukopisu královédvorského.²¹⁴

Toto literární dílo mělo velký vliv na české umění, ať již se jednalo o směr malířský, kde ovlivnilo tvorbu významných českých výtvarníků jako např. Josefa Mánesa, Františka Ženíška, Mikoláše Alše a dalších, sochařů Antonína Wagnera, Josefa Václava Myslbeka, spisovatele Aloise Jiráska i hudebních skladatelů jako např. Antonína Dvořáka, Zdeňka Fibicha.²¹⁵

Již od dob objevení Rukopisu vznikaly spory o tom, kdo jej napsal a zda je pravdivý. Nejvyšší soud Království českého dne 12. dubna roku 1860 potvrdil autorství Rukopisu českému obrozenci Václavu Hankovi.²¹⁶ Spor o pravdivost Rukopisu královédvorského vyvrcholil v 80. letech 19. století. Tehdy vědecká obec stanovila vznik textů této památky do období poloviny prvního desetiletí 19. století.²¹⁷ V jeho čele stáli představitelé pozitivismu. Tento směr se vyznačoval kritičností a realismem. Osobnosti, které nesouhlasily s pravostí Rukopisu byly často označovány za „zrádce českých národních dějin.“²¹⁸

Hlavními představiteli pozitivismu byli jazykovědec Jan Gebauer, historik Jaroslav Goll, sociolog a filosof Tomáš Garrigue Masaryk.²¹⁹ Univerzitní profesor Jan Gebauer zkoumal Rukopis z jazykového hlediska. Dospěl k závěru, že došlo k porušení hláskových zákonů staré češtiny, našel slova, která se ve staročeštině nevyskytovala. Rukopis označil za falzum. K tomuto názoru se přikláněl i Jaroslav Goll, jež se zabýval

²¹² Dvořák, K. a kol.: *Dějiny české literatury II*. Praha. 1960. s. 182 – 183.

²¹³ Dobiáš, D.: *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*. Brno. 2010. s. 190 - 233.

²¹⁴ Legis – Glückselig, A.: *Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů*. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z : <http://www.rukopisyrkz.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>

²¹⁵ Langferner, J.: *Děkanský chrám svatého Jana Křtitele a panny Marie ochránkyně města ve Dvoře Králové nad Labem*. Dvůr Králové nad Labem. 2003. s. 53.

²¹⁶ Langferner, J.: *Děkanský chrám svatého Jana Křtitele a panny Marie ochránkyně města ve Dvoře Králové nad Labem*. Dvůr Králové nad Labem. 2003. s. 53.

²¹⁷ Dobiáš, D.: *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*. Brno. 2010. s. 187 -188.

²¹⁸ *Hanka vyvolal spor o rukopisy*. In Hradecké noviny. Roč. 5. č. 240. 1996. s. 13.

²¹⁹ *Po stopách předků*. In Nové Hradecko. Roč. 31. č. 38. 1989. s. 4.

historickými událostmi, o nichž se psalo v Rukopisu.²²⁰ Gebauer i Goll své názory publikovali v kriticko-vědeckém časopise Athenaeum, který založil T. G. Masaryk. V něm své názory na pravdivost Rukopisu vyjadřovali literární historici jako např. Josef Truhlář, Jaroslav Vlček, jazykovědci jako např. Matěj Opatrný, Jiří Polívka.²²¹

Nepravost Rukopisu potvrdily i fyzikálně – chemické rozборы, které probíhaly mezi lety 1967 – 1970.²²² „Hankovo usilování o získání důkazů starobylosti naší literatury a kultury bylo jistě motivováno ušlechtilé a kromě toho ve své době do určité míry sloužilo zájmům obrozujícího se národa, avšak cestou nepoctivosti nelze jít nikdy a nikde, tedy ani v kultuře.“²²³ Dnes se problematikou pravosti Rukopisu systematicky zabývá Česká společnost rukopisná. O nutnosti vzniku takovéto instituce usiloval jako první již roku 1859 Pavel Josef Šafařík. Tato společnost byla založena v roce 1932 se záměrem „šíření a popularizování vědeckého bádání o starodávných rukopisech kulturních vůbec, zvláště pak rukopisech slovanských, zejména českých.“²²⁴ Česká společnost rukopisná zanikla již v roce 1941. Její činnost se obnovila až 21. března 1993. Jejím předsedou byl zvolen Ing. Jiří Urban.²²⁵

Dalším Hankovým poetickým dílem byla *Starobylá Skládání*, která obsahovala pět až šest svazků. První svazek vyšel v roce 1817 a Hanka jej věnoval Dobrovskému. Předmluvu sepsal František Jungmann. Druhý a třetí svazek byl vydán v roce 1818 a obsahoval básně Hradeckého a sv.-Vítského rukopisu. Jedná se o dílo tvořené vzácnými rukopisy s tematikou XIII. a IV. století.²²⁶ Největší popularitu získala báseň *Píseň pod Vyšehradem*, pocházející z 12. století, kterou rok před vydáním našel objevitel Rukopisu zelenohorského Josef Linda.²²⁷

V roce 1818 Hanka publikoval překlad *Krátkou historii slovanských národů*. Jednalo se o epizodu z Dějin středověku, jejichž autorem byl Rühh. Zvláště plodným literárním obdobím byl pro Hanku rok 1819. Přispíval do Krameriova týdeníku Dobrověst a vydával velké množství slavnostních básní. V době, kdy přeložil Gesnerovy *Idylly*, měl již velmi široké znalosti z oblasti staročeské slovní zásoby.

²²⁰ Ivanov, M.: *Záhada Rukopisu královédvorského*. Praha. 1970. s. 20 -21.

²²¹ Dobiáš, D.: *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*. Brno. 2010. s. 253 – 254.

²²² Bartoš, J. a kol.: *Osobnosti českých dějin*. Olomouc. 1995. s. 101.

²²³ *Hanka vyvolal spor o rukopisy*. In Hradecké noviny. Roč. 5. Č. 240. 1996. s. 13.

²²⁴ Kozáková, R.: Muzejní noc v Památníku V. Hanky v Hoříněvsi – oslava výročí. In U Nás: knihovnicko- informační zpravodaj. Roč. 21. č. 2. 2011. s. 42 – 43.

²²⁵ *Historie České společnosti rukopisné*. [online]. [cit. 30. 5. 2017]. Dostupné z: <http://www.rukopisy.cz/rkz/csr/historie.html>

²²⁶ Hanuš, J.: *Literatura česká devatenáctého století*. Praha. 1902. s. 699 – 704.

²²⁷ Ivanov, M.: *Zkoumání Rukopisu Písně vyšehradské*. Praha. 1971. [online]. [cit. 18. 6. 2017]. Dostupné z: <http://utf.mff.cuni.cz/~podolsky/rkz/mpkvpv/pv.htm>

Vzhledem k tomu, že při překladu použil ne zcela známá slova nebo jejich tvary, připojil k tomuto dílu i slovník.²²⁸

Mezi další dílo, které Hanka vydal na své vlastní náklady, patří sbírka 32 písní, jenž nese název *Hankovy Písně*. Dílo obsahuje překlady Schillerova Alpského lovce, Mladíka u potoka a další překlady z polských, srbských a ruských originálů (třetí rozšířené vydání 1831, čtvrté rozšířené vydání 1841).²²⁹ Stejně tak jako v Gesnerových Idyllách i k této literární památce najdeme připojený slovník s mnoha klasickými výrazy, které s postupem času zlidověly. „Hankova poezie je jednoduchá a přirozená, melodická a půvabná, převážně lyrická a zcela prodchnutá českým národním duchem.“²³⁰ Jeho verše se zcela spontánně šířily mezi lidem.²³¹ Byla oblíbena po celá staletí. Dokladem toho je i skutečnost, že jeho báseň *Chaloupka* byla zhudebněna a vydána kapelou Spirituál Kvintet v roce 1981 jako součást alba *Saužení lásky*.²³²

Chaloupka

Od Václava Hanky

„Vystavím si skrovnou chaloupku,

všecko čistě, jako na sloupku.

Réví, stromoví a křoví vůkol ní

budou dávat chládek k hovění.

Odkud nedaleko v háji

besídku si spletu s májí.

Až to všecko řádně dovedu,

tak tě divčínko tam povedu.

V chlívkou bude s kozou kravička,

u sroubku pak z drnu lavička.

Ovčín s koňskou stájí v jednom pořadí,

pod kolnou pak vorní náradí.

²²⁸ Legis – Glückselig, A.: *Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů*. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z :

<http://www.rukopisy.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Dvořák, K. a kol.: *Dějiny české literatury II*. Praha. 1960. s. 202.

²³² *Saužení lásky*. [online]. [cit. 30.5. 2017]. Dostupné z :

<http://spiritualkvintet.cz/media/diskografie/sauzeni-lasky/>

Stodůlka šest kroků záze,
vůkol plot a kousek hráze.
Až to tak vše řádně vyvedu,
tak si tě tam samou přivedu.“²³³

V roce 1822 vydal František Ladislav Čelakovský první svazek Slovaných národních písní. Druhý svazek vyšel v roce 1825 a třetí v roce 1827. Na tvorbě tohoto díla se velkou měrou podílel i Václav Hanka. Autor si jeho pomoci a podpory velice vážil, což doložil i tím, že mu sbírku z roku 1822 věnoval. Slované národní písně se staly základem pro velký rozvoj lidových písní. Hanka jako překladatel, přeložil a nechal vydat od roku 1823 i některé ročníky *Jednání společnosti vlastenského Museum*.²³⁴

Hanka kromě spolupráce s předními osobnostmi našeho literárního života se věnoval i drobné literární tvorbě. V roce 1825 u příležitosti sňatku knížete Rudolfa Kinského s hraběnkou Colloredo – Mansfeldovou napsal slavnostní báseň *K veleslavnému sňatku*. V roce 1826 vyšly jeho české kaligrafické sešity pod názvem *České předpisy*. Hanka přispíval i do časopisu českého Musea Časopis společnosti vlasteneckého Museum v Čechách, který vznikl v roce 1827. Žil současností, ale stále se obracel i do minulosti. Dokladem toho je i jeho nové vydání starého českého žaltáře od Jiřího Strojce s názvem *Žalмовé aneb zpěvové svatého Davida*. V časopise uveřejnil i český překlad Ebertovy hrdinské písně *Vlasta*.²³⁵

Kromě poezie se Hanka věnoval i publikaci slovníků. Spolupracoval s Josefem Jungmannem, k jehož spisu *Historie literatury české* sestavil osobní a věcný abecední slovník. Stal se i spoluvůrcem na *Slovníku česko – německém*.²³⁶ V roce 1833 vyšla sbírka nejstarších slovníků latinsko – českých pod názvem *Vetustissima Vacabularia latino – bohomicia*. V téže roce vyšla i další díla - všeobecný etymologikon slovanských jazyků, Dobrovského dílo *Slavín*, poselství z Čech všem slovanským národům. Roku 1834 Hanka přeložil *Krakovianky*, neboli *Krakovské lidové písně*,

²³³ Legis – Glückselig, A.: *Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů*. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z :

<http://www.rukopisy.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Koblížek, V.: *Václav Hanka poněkud netradičně*. In U Nás: knihovnicko- informační zpravodaj. Roč. 18. č. 3,4. 2008. s. 62.

do českých rýmů. O 17 let později došlo k druhému vydání tohoto díla, které bylo rozšířeno o hudební přílohy.²³⁷

Krom literární činnosti se Hankova pozornost obracela i k pravopisným, gramatickým jevům. V roce 1822 došlo k prvnímu vydání jeho díla *Soustava mluvnice české* podle Josefa Dobrovského. V této publikaci připomíná mluvnické tvary, jež se zcela běžně užívaly v lidovém prostředí (např. tvary můžu – můžou, vleču – vlečou, uved – uvedl, utek – utekl). V roce 1828 společně s lingvistou a překladatelem Josefem Jungmannem vydal dílo nazvané *O počátcích a proměnách českého pravopisu*. Cílem bylo zavést psaní měkkého i po c, s, z. Po těchto hláskách se od konce 16. století psalo y tvrdé.²³⁸ V roce 1846 nastala pravopisná reforma, jejímž autorem byl právě Václav Hanka. Nově nahradil dvojité „w“ jednoduchým. Došlo i ke změně dvojhlásky au na ou.²³⁹

Numizmatické práce Václava Hanky

Václav Hanka měl také velkou zálibu v numismatice. Od roku 1836 spravoval numizmatické sbírky v Muzeu. Ve stejném roce napsal osmistránkové dílo „*O nápisech (českých) mincí desátého století*“, které uveřejnil v časopise *Zprávy Musea*.²⁴⁰ Dne 7. září 1836 došlo ke korunovaci císaře Ferdinanda I.²⁴¹ a k oslavě padesátého výročí založení Královské české společnosti nauk. U této příležitosti dne 14. září 1836 Hanka veřejně vystoupil s přednáškou o „*Českých korunovačních mincích*.“²⁴² Vzhledem k tomu, že již byla zpracována tematika týkající se mincí českých zemských knížat, ale zcela chybělo pojednání tématu, jež by se zabývalo rodinnými mincemi, Hanka se rozhodl tuto oblast probádat a následně sepsat. Stal se autorem několika monografií, které byly postupně publikovány v *Pojednání společnosti českého musea* a to v letech 1837, 1838 a 1840. Jednalo se o dílo *Rodinné mince a medaile domu*

²³⁷ Legis – Glückselig, A.: *Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů*. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z :

<http://www.rukopisyrkz.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>

²³⁸ Koblížek, V.: *Václav Hanka poněkud netradičně*. In *U Nás: knihovnicko- informační zpravodaj*. Roč. 18. č. 3,4. 2008. s. 61 - 62.

²³⁹ Bartoš, J; kol.: *Osobnosti českých dějin*. Olomouc. 1995. s. 101.

²⁴⁰ *Václav Hanka*. [online]. [cit. 31. 5. 2017]. Dostupné z:

http://www.richter.cz/numismatics/loadframe.html?interest_05.html

²⁴¹ Čornej, P.: *Panovníci českých zemí*. Brno. 2009. s. 54.

²⁴² Legis – Glückselig, A.: *Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů*. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z :

<http://www.rukopisyrkz.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>

*Rožumberků v Čechách, Mince a medaile domu hrabat Šliků, Mince a medaile Albrechta vévody z Frýdlantu.*²⁴³ Tyto odborné stati obsahovaly nejen popis, ale i autentické vyobrazení příslušných mincí. Monografie se staly velmi oblíbenými. Po jejich napsání a uveřejnění se pak ještě několik dalších let věnoval bádání v oblasti numismatiky. Výsledkem bylo vytvoření „kritického katalogu všech musejních českých mincí, kterýžto objemný foliant je využíván v Museu jako numismatická pomůcka;“²⁴⁴ jedná se o velmi poučné a pro numismatiku přínosné dílo, jehož hodnota stoupá i tím, že se nám do dnešní doby zachovalo v původní autorově rukopisné podobě.²⁴⁵

Václav Hanka a ruská literatura

Dokladem Hankova zájmu o ruskou řeč je jeho dílo nazvané *Počátky ruského jazyka*. Jedná se o ruskou mluvnici, která „... není mluvnicí vědeckou, jako spíše praktickou pomůckou.“²⁴⁶ Čtenáře seznamuje s abecedou, výslovností a existencí přízvuku. Věnuje se stupňování a skloňování přídavných jmen, skloňování podstatných jmen, zájmen, číslovek a následně časování. V některých oblastech se dopustil značných nesrovnalostí a nejasností.²⁴⁷ Hanka věnoval svou pozornost také ruským kronikám. Velmi pozorně prostudoval Nestorovu kroniku, kterou pak v 60. letech 19. století přeložil Karel Jaromír Erben.²⁴⁸ Hanka se svými překlady zasloužil o rozšíření ruské literatury do Čech. Roku 1846 přeložil do češtiny pojednání o charakteristických rysech staročeské malby od ruského znalce umění Alexandra Popova. Ten studoval především miniatury v pergamenových rukopisech.²⁴⁹ Měl přátele nejen mezi ruskými literáty, ale i v dalších uměleckých kruzích. V roce 1823 pobýval v Praze plukovník Grigorij Alexandrivič Rimskij – Korsakov. Od něho Václav Hanka, jako první Čech, obdržel díla Alexandra Sergejeviče Puškina - poemu *Ruslan a Ludmila*, *Kavkazský zajatec*. Od tohoto okamžiku se Hanka začal stále více zajímat o tvorbu tohoto ruského spisovatele. Informace o tomto literátovi získával od svých

²⁴³ Václav Hanka. [online]. [cit. 31. 5. 2017]. Dostupné z:

http://www.richtera.cz/numismatics/loadframe.html?interest_05.html

²⁴⁴ Legis – Glückselig, A.: *Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů*. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z :

<http://www.rukopisy.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Brno. 1946. s. 59.

²⁴⁷ Tamtéž. s. 60.

²⁴⁸ Tamtéž. s. 99.

²⁴⁹ Tamtéž. s. 69.

přátel žijících v Rusku. V říjnu roku 1828 mu Jakov Ivanovič Saburov věnoval přepis Puškinových veršů z básně Anděl. Hanka se stal velkým obdivovatelem Puškina. Dne 11. července 1832 napsal Kollárovi o svém obdivu k tomuto spisovateli. Považoval ho za jeden z nejzářivějších talentů, který jako hvězdy září na nebi slovanské poezie. S postupem času navázal kontakt s tímto ruským autorem a věnoval mu dvě knihy. První z nich vydanou v Praze roku 1825 pod názvem *Obrana časopisu pro katolické duchovenstvo*. Druhou pak publikovanou o deset let později, tedy v roce 1835 - *Prawopis český*.²⁵⁰

Dalšímu dílu, kterému se Václav Hanka věnoval, patří Slovo o pluku Igorově. Tuto literární památku vydal Hanka v roce 1821. Poukázal na skutečnost, že dílo bylo sepsáno ve 12. století člověkem světského původu, neboť se v něm hovoří o slovanských bozích. Toto téma pro příslušníky mnišského řádu bylo v té době zakázáno. Hankův překlad se nedočkal ocenění.²⁵¹

Z ruských spisovatelů to byl právě Alexandr Sergejevič Puškin, který vlastnil dva výtisky Slova o pluku Igorově, jež vydal Václav Hanka. Tato literární památka obsahovala český, ruský i německý překlad. Hanka se stal významným sběratelem Puškinových děl. Je známo, že nikde za hranicemi, nebylo u Slovanů sebráno takové množství Puškinovy tvorby, jako vlastnil právě Václav Hanka v Praze.²⁵²

V ruských literárních kruzích byla Václav Hanka známou a uznávanou osobností. Nejen, že se stal vlastníkem velkého počtu různých ruských literárních děl, ale sám též obdržel jednu báseň od Fjodora Ivanoviče Tutčeva, kterou autor věnoval přímo jemu. Ta dokládá Hankovu popularitu za hranicemi českých zemí. Báseň napsaná 26. srpna 1841 nese název К Ганке.

К Ганке

„Веки мы слепцами били,
И, как жалкие слепцы,
Мы блуждали, мы бродили,
Разбредились во все концы.“²⁵³

²⁵⁰ Ганка Вацлав. [online]. [cit. 11. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=269>

²⁵¹ Jirásek, J.: *Rusko a my*. Brno. 1946. s. 110.

²⁵² Ганка Вацлав. [online]. [cit. 11. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=269>

²⁵³ К Ганке. [online]. [cit. 8. 5. 2015]. Dostupné z: <http://www.stihiclassic.ru/vers.php?id=7771>

Druhou báseň z roku 1867 věnovanou Hankovi Tutčev nazval Так взывал я, так гласил я.

Так взывал я, так гласил я

„Ты, стоящий днесь пред Богом,
Правды муж, святая тень,
Будь вся жизнь твоя залогом,
Что придет желанный день.“²⁵⁴

Hanka se po celý život zabýval slovanskou literaturou. V Rusku si velice cenili jeho vědeckých zásluh a dobrých znalostí ruské literatury.²⁵⁵ Ruský akademik Alexandr Nikolajevič Pypin o něm napsal dílo pod názvem Vjačeslav Ganka.²⁵⁶

²⁵⁴ Так взывал я, так гласил я. [online]. [cit. 8. 5. 2015]. Dostupné z:

<http://primoverso.ru/stihiruskie/stihi-tyutcheva/stihi10349.shtml>

²⁵⁵ Francev, V., A.: *Písma k Viacheslavu Gankie ze slovanských zemí*. Varšava. 1905. s. 14.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 13.

6. Výzkum

Charakteristika výzkumu

V rámci své diplomové práce jsem provedla mapující výzkum kvantitativního charakteru (výzkumu se zúčastnilo sto respondentů), realizovaný dotazníkovým šetřením, zaměřený na otázky slovanské vzájemnosti a na osobnost Václava Hanky. Soustředila jsem se pouze na vybrané základní okruhy dané problematiky a sledovat oblast týkající se slovanské vzájemnosti, panslavismu, česko-ruských vztahů a Václava Hanky.

Dotazník je koncipován do čtyř tematicky zaměřených okruhů a to následovně:

- 1) otázky týkající se slovanské vzájemnosti
- 2) otázky zaměřené na problematiku panslavismu
- 3) otázky orientující se na oblast česko-ruských vztahů
- 4) otázky zjišťující znalosti o osobnosti Václava Hanky

První část dotazníku je věnována otázce vztahující se ke slovanské vzájemnosti. V ní jsem zjišťovala, jak se Češi cítí být Slovany, zda spatřují nějaké shodné znaky s ostatními slovanskými národy, jaké národy jsou nejbližší českému a jaký jazyk považují za nejvíce podobný češtině. Předpokládám, že jednotlivé odpovědi se budou lišit na základě věkového rozmezí mezi dotazovanými.

Druhý okruh otázek je zaměřen na oblast panslavismu. Měl stanovit povědomí široké veřejnosti o této problematice. Odpovědi vypovídaly o skutečnosti, do jaké míry znají jedinci obsah pojmu panslavismus, a ve kterém století nejvíce sílí jeho myšlenky. Nakonec pak, zda umí správně určit hlavního představitele – zakladatele českého panslavismu.

Třetí oblast se týkala otázek vztahujících se k pozici Ruska v Evropě a s tím související rusofilské tendence. V ní pak jsem zjišťovala názor respondentů na současné postavení Ruské federace v Evropě a v jakém období sílily rusofilské tendence. Předpokládám, že jednotlivé odpovědi se budou lišit na základě věkového rozhraní mezi dotazovanými.

Čtvrtá, poslední část dotazníku byla věnována osobnosti Václava Hanky. Zde měli respondenti určit jeho orientaci k ostatním evropským národům, s kterým druhem

literární tvorby je nejvíce spojován, a ve které světové osobnosti spatřuje svůj literární i mravní vzor.

Průběh výzkumu

Vzhledem k počtu, poměrně velkému věkovému rozpětí respondentů, jejich dosaženého vzdělání a s tím související i profesní orientaci lze považovat výsledek výzkumu za objektivní. Jisté odchylky mohou být způsobeny např. dosaženým vzděláním, regionem, ve kterém dotazovaní vyrůstali nebo žijí i jejich vztahem k historické tematice. S ohledem na všechny tyto skutečnosti jsem se snažila získat výsledky odpovídající obecnému pohledu na problematiku slovanské vzájemnosti, panslavismu, česko-ruských vztahů a osobnosti Václava Hanky.

Metodika

Výzkumné metody

Během jednotlivých fází výzkumu jsem vždy uplatňovala poznatky získané studiem odborné literatury. Využívala jsem metody dotazníku, otázky i odpovědi měly tedy písemnou formu.

Před zahájením vlastního výzkumu jsem provedla předvýzkum, jehož úkolem bylo, mi napomoci sestavit jednotlivé otázky dotazníku tak, aby byly srozumitelné. Rozhodla jsem se aplikovat metody řízeného rozhovoru a cíleného pozorování. Předvýzkum jsem provedla na všeobecném gymnáziu ve Dvoře Králové nad Labem a s několika jedinci z řad široké veřejnosti. Jednala jsem asi s dvaceti žáky vyššího gymnázia. Jednotlivé otázky se zaměřovaly na okruhy problematiky slovanské vzájemnosti, panslavismu a osobnosti Václava Hanky.

Před vlastním použitím jsem dotazník nejprve vyzkoušela na několika dobrovolnících ve věkovém rozmezí patnácti až sedmdesáti let, což souvisí se zvoleným věkovým složením respondentů. Hlavním cílem této aktivity bylo ověření srozumitelnosti zvolených otázek. Dále jsem sledovala časové rozmezí, jež je potřebné ke klidnému průběhu při vyplňování otázek, aby se respondenti nedostávali do časové tísně, což by jistě nemělo pozitivní vliv na jejich soustředění a tím by pak mohlo dojít ke zkreslení výsledků výzkumu. Časový limit při zpracování dotazníku nepřekročil u žádného z respondentů dobu dvaceti pěti minut.

V dotazníku jsem volila otázky otevřené a uzavřené. V případě nabídky alternativ možných odpovědí jsem se na základě současných poznatků a informací získaných v předvýzkumu snažila postihnout problematiku jako celek. Do dotazníku jsem zařadila i otázky, jejichž cílem bylo potvrdit mi nebo naopak vyvrátit pravdivost některých předcházejících odpovědí. Jednotlivé otázky dotazníku jsem seřadila na základě jejich tematické posloupnosti.

Výběr respondentů

Výzkum jsem provedla mezi žáky středních škol, mezi studenty vysokých škol a mezi jedinci ve věkovém rozmezí od dvaceti šesti do šedesáti a více let. Jednotliví respondenti pocházeli z různě velkých obcí a regionů České republiky. Podmínkou bylo jejich trvalé bydliště na území České republiky. Mezi respondenty byli muži i ženy. Nikterak jsem nezohledňovala stupeň dosaženého vzdělání ani profesní orientaci. Do výzkumu nebyli zařazeni pouze jedinci s dosaženým základním vzděláním. V konečné fázi vyhodnocení výzkumu nebyl brán zřetel na dosažené vzdělání a region, z něhož respondenti pocházeli.

Předpoklady

Zpracování získaných odpovědí byla ověřována platnost těchto předpokladů:

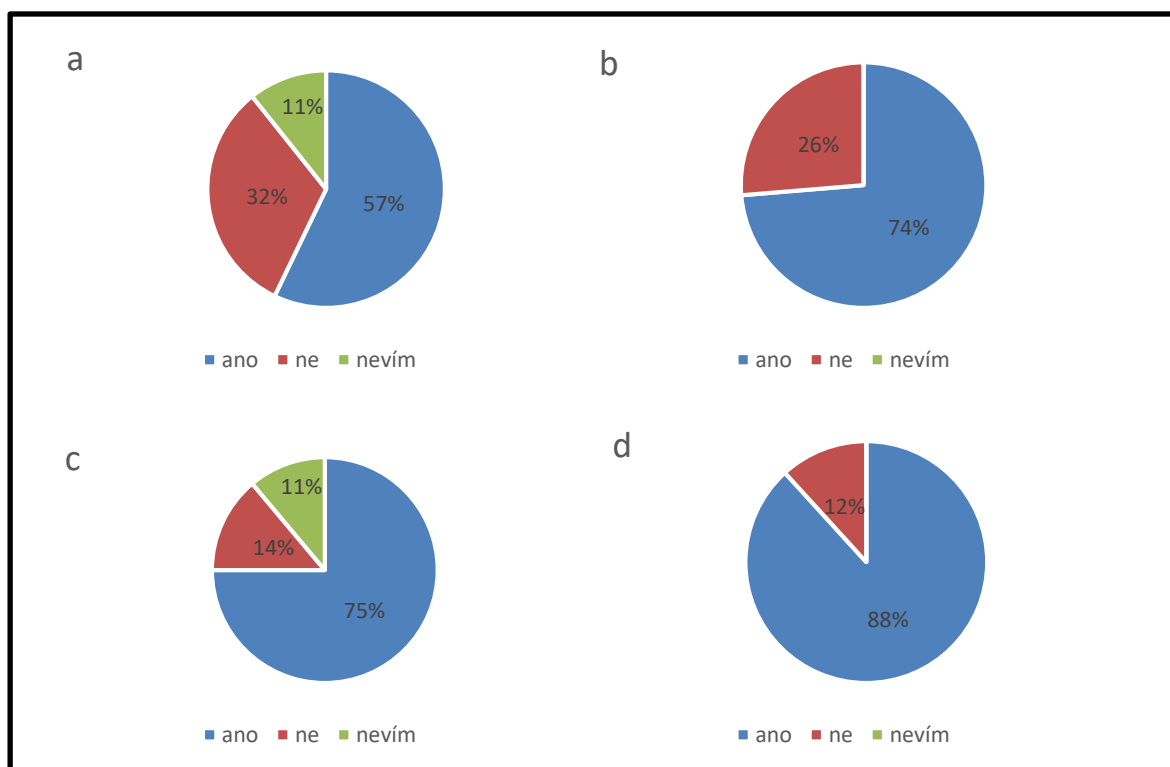
- Ano, cítím se být Slovanem, neboť český jazyk patří mezi slovanské jazyky (P1)
- Ano, Slované mají společné historické kořeny (P2)
- Nejblíže českému národu jsou Slováci, Poláci a Rusové (P3)
- Za nejvíce podobný jazyk češtině je považována slovenština (P4)
- Panslavismus představuje lásku ke všemu ruskému (P5)
- Myšlenky panslavismu sílí v 19. století (P6)
- Za zakladatele českého panslavismu je považován Jan Kollár (P7)
- Postavení Ruska v Evropě je neutrální (P8)
- Rusofilské tendence sílí po první světové válce (P9)
- Václav Hanka byl představitelem rusofilství (P10)
- Václava Hanka proslavilo objevení Rukopisu královedvorského (P11)
- Vzorem pro Václava Hanka byl A. S. Puškin (P12)

Výsledky

Tab. 1: Cítíte se sám/a být Slovanem? Proč?

1	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
ano	16	57,14%	14	73,68%	27	75,00%	15	88,24%	72	72,00%
ne	9	32,14%	5	26,32%	5	13,89%	2	11,76%	21	21,00%
nevím	3	10,71%	0	0,00%	4	11,11%	0	0,00%	7	7,00%
	28		19		36		17		100	

Ve všech věkových kategoriích se více jak polovina dotazovaných lidí cítí být Slovany. Takto odpovědělo 72% ze všech dotazovaných lidí. Mezi nejčastější odůvodnění, patřil argument, že žijeme nebo jsme se narodili na území slovanského státu. Takto odpovědělo 33% dotazovaných. Dalším uvedeným důvodem byla podobnost jazyka (11%). Kladnou odpověď nerozvedlo 56% účastníků. Z celkového počtu respondentů se 21% nepovažuje za člena slovanského národa. Třetina lidí z této kategorie se shodla v názoru, že díky svému rodovému původu se za Slovany vůbec nepovažují a ostatní svoji odpověď nijak nekomentovali. Zbylých 7% odpovědělo nevím a tuto odpověď nijak neodůvodnili.

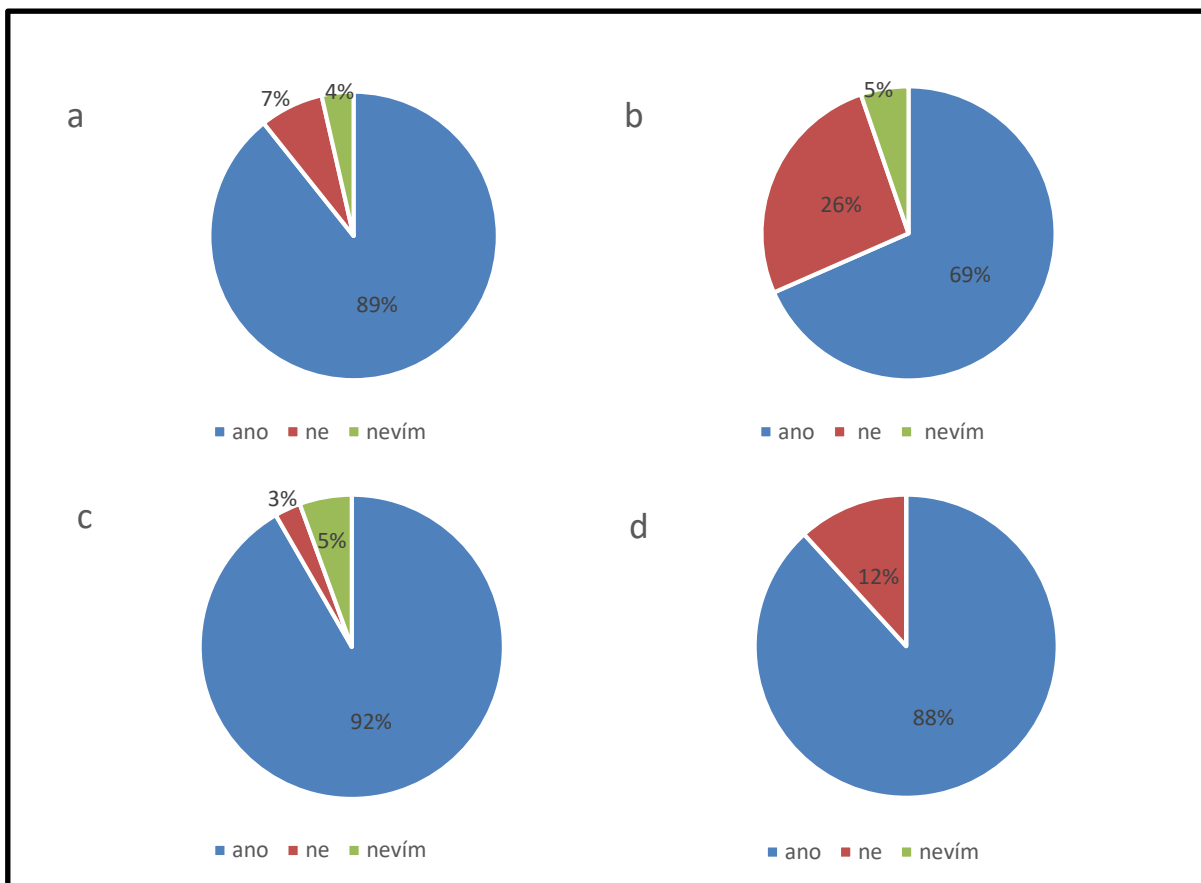

Grafy 1: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 1 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 2: Věříte, že příslušníci slovanských národů mají nějaké společné vlastnosti? (kromě jazyka)

2	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
ano	25	89,29%	13	68,42%	33	91,67%	15	88,24%	86	86,00%
ne	2	7,14%	5	26,32%	1	2,78%	2	11,76%	10	10,00%
nevím	1	3,57%	1	5,26%	2	5,56%	0	0,00%	4	4,00%
	28		19		36		17		100	

Ve všech věkových kategoriích většina dotazovaných lidí (86%) věří, že Slované mají společné vlastnosti. Z celkového počtu respondentů svou odpověď nerozvedlo 47%. Jako společné vlastnosti (znaky) respondenti uvedli: náboženství (17%), kultura (17%), povahové vlastnosti (15%) a historické kořeny (4%).

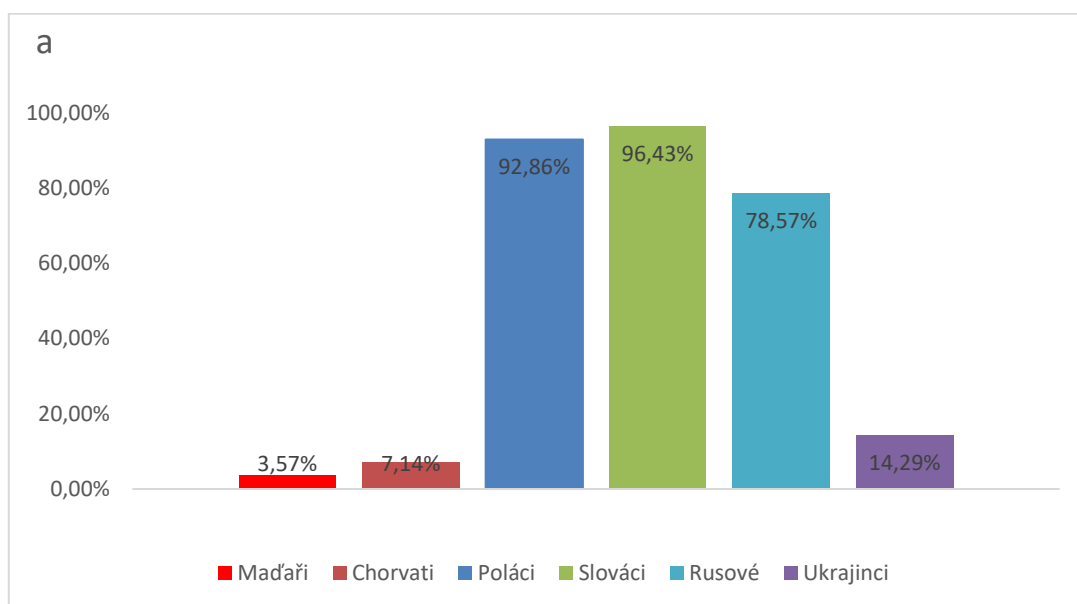

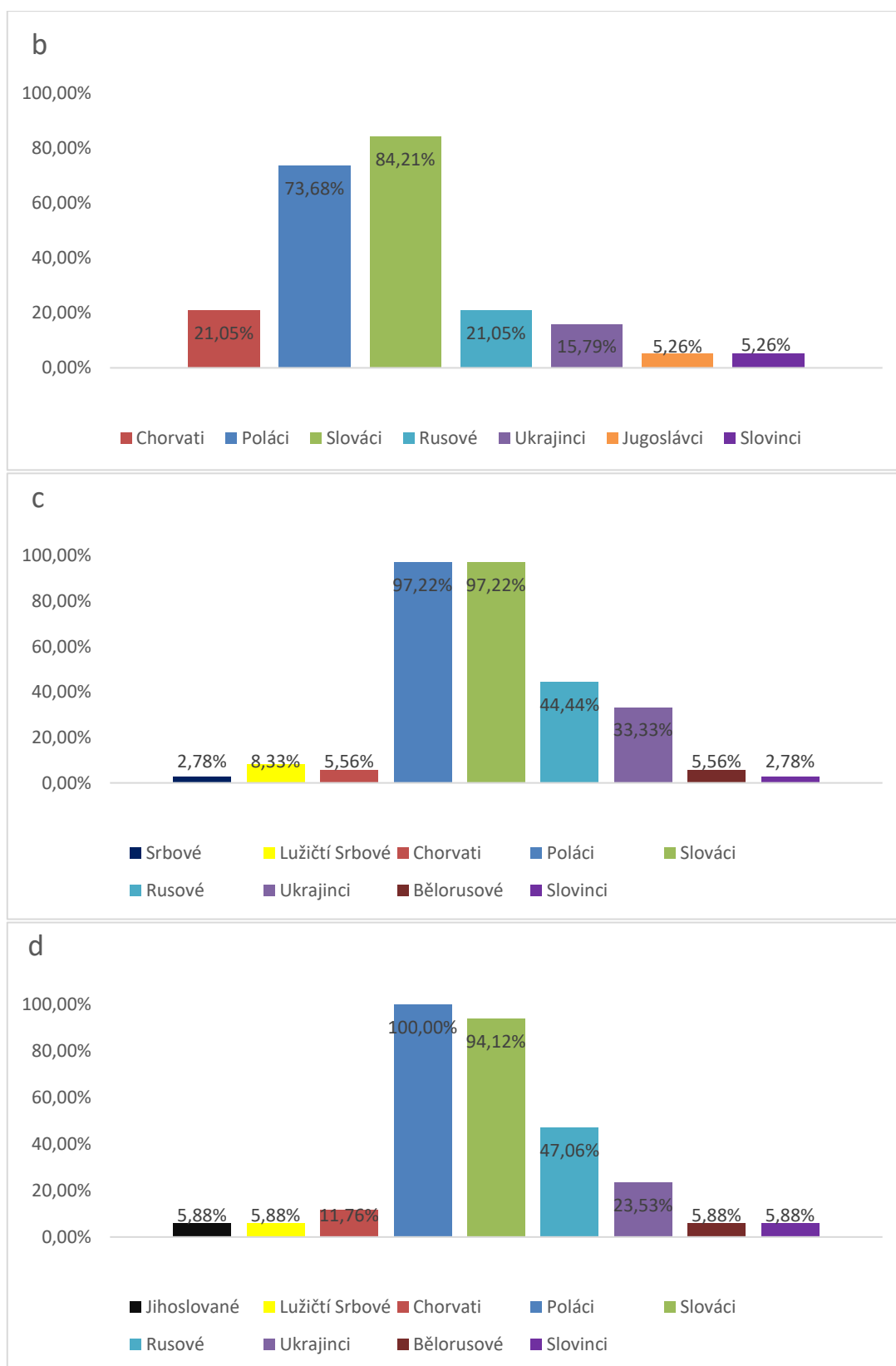
Grafy 2: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 2 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 3: Které tři slovanské národy jsou podle Vás nejbliže českému?

3	15-25		26-40		41-60		60 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
Slováci	27	96,43%	16	84,21%	35	97,22%	16	94,12%	94	94,00%
Poláci	26	92,86%	14	73,68%	35	97,22%	17	100,00%	92	92,00%
Rusové	22	78,57%	4	21,05%	16	44,44%	8	47,06%	50	50,00%
Ukrajinci	4	14,29%	3	15,79%	12	33,33%	4	23,53%	23	23,00%
Chorvati	2	7,14%	4	21,05%	2	5,56%	2	11,76%	10	10,00%
Lužičtí Srbové	0	0,00%	0	0,00%	3	8,33%	1	5,88%	4	4,00%
Slovinci	0	0,00%	1	5,26%	1	2,78%	1	5,88%	3	3,00%
Bělorusové	0	0,00%	0	0,00%	2	5,56%	1	5,88%	3	3,00%
Srbové	0	0,00%	0	0,00%	1	2,78%	0	0,00%	1	1,00%
Jihoslované	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	5,88%	1	1,00%
Jugoslávci	0	0,00%	1	5,26%	0	0,00%	0	0,00%	1	1,00%
Maďaři	1	3,57%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	1,00%
	28		19		36		17		100	

Ve všech věkových kategoriích respondenti považují slovenský, ruský a polský národ za nejvíce podobný českému. Dále pak ukrajinský. Někteří dotazovaní uvedli i národy jihoslovanské a to chorvatský, slovinský a srbský.

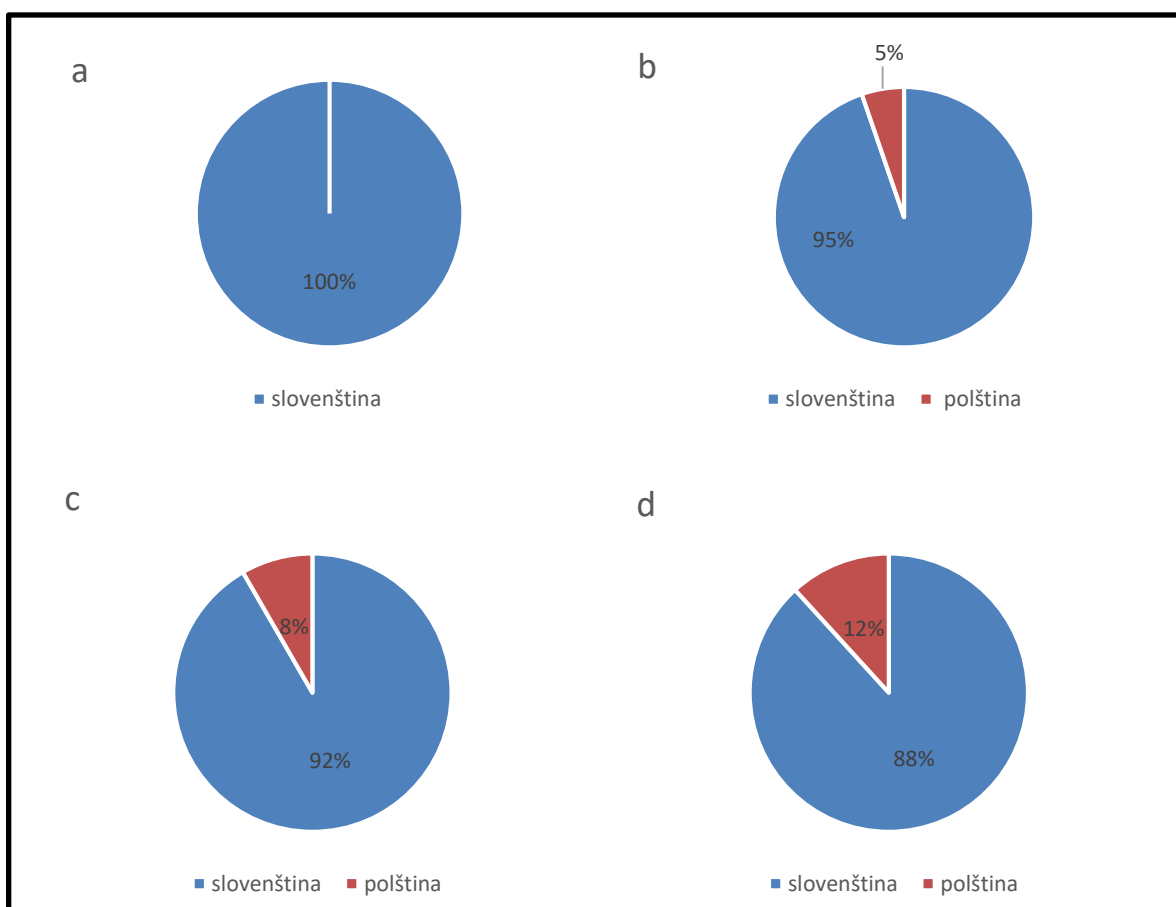

Grafy 3: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 3 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 4: Jaký slovanský jazyk považujete za nejvíce podobný češtině?

4	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
slovenština	28	100,00%	18	94,74%	33	91,67%	15	88,24%	94	94,00%
polština	0	0,00%	1	5,26%	3	8,33%	2	11,76%	6	6,00%
	28		19		36		17		100	

Ze všech respondentů se 94 lidí shodlo na tom, že nejvíce podobný jazyk češtině je slovenština. Pouhých 6 dotazovaných uvedlo polštinu.

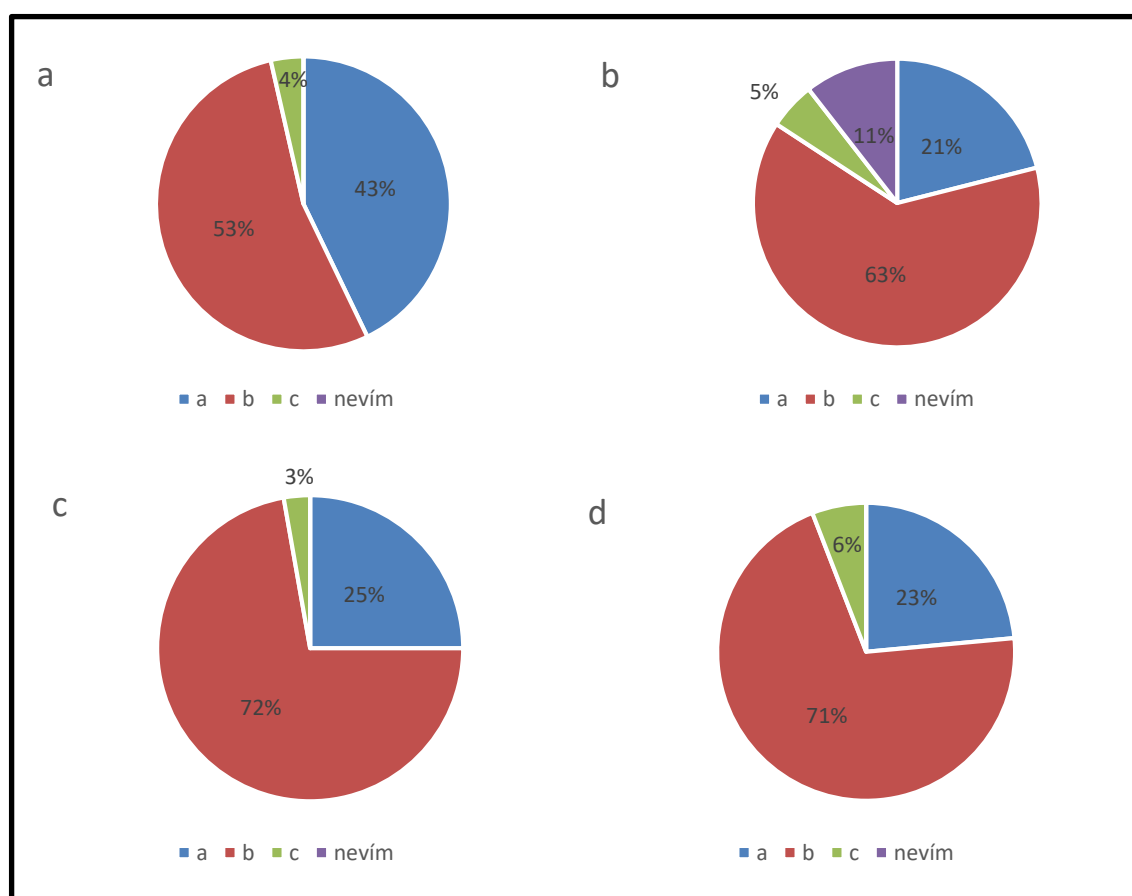

Grafy 4: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 4v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 5: Který z popisů podle Vás nejvíce vystihuje pojem panslavismus?

5	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
a - lásku ke všemu ruskému	12	42,86%	4	21,05%	9	25,00%	4	23,53%	29	29,00%
b - sjednocení slovanských národů pod nadvládu Ruska	15	53,57%	12	63,16%	26	72,22%	12	70,59%	65	65,00%
c - sjednocení slovanských národů pod nadvládu Habsburské monarchie	1	3,57%	1	5,26%	1	2,78%	1	5,88%	4	4,00%
nevím	0	0,00%	2	10,53%	0	0,00%	0	0,00%	2	2,00%
	28		19		36		17		100	

Ve všech věkových kategoriích více jak polovina respondentů spojuje termín panslavismus se sjednocením slovanských národů pod nadvládu Ruska. Z celkového počtu dotazovaných lidí se 29 % shodlo na názoru, že panslavismus je charakterizován láskou ke všemu ruskému.

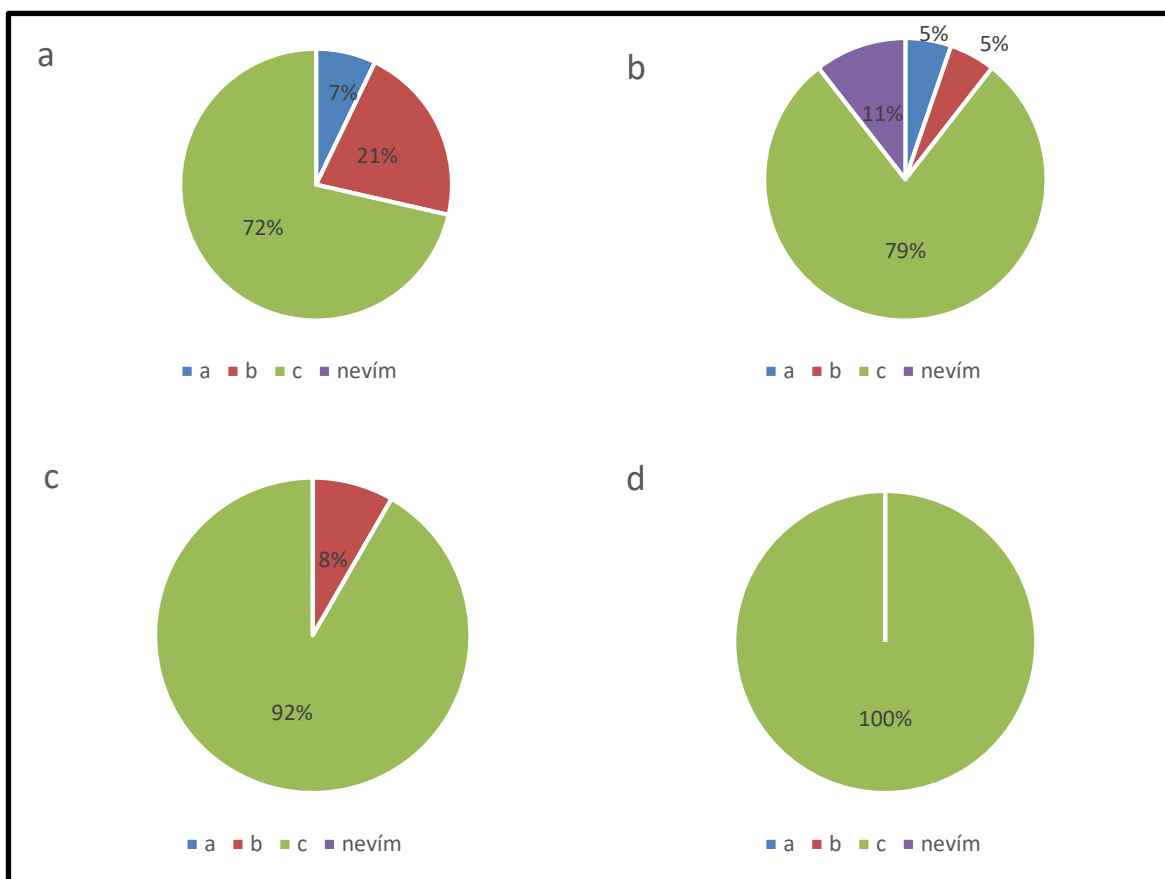

Grafy 5: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 5 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 6: V jakém století podle Vás sílí myšlenky panslavismu?

6	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
a v 15. století	2	7,14%	1	5,26%	0	0,00%	4	23,53%	7	7,00%
b v 17. století	6	21,43%	1	5,26%	3	8,33%	12	70,59%	22	22,00%
c v 19. století	20	71,43%	15	78,95%	33	91,67%	1	5,88%	69	69,00%
nevím	0	0,00%	2	10,53%	0	0,00%	0	0,00%	2	2,00%
	28		19		36		17		100	

Ve všech věkových kategoriích více jak polovina respondentů odpověděla, že se myšlenky panslavismu šíří v 19. století. Pouhých 7% ze všech dotazovaných se domnívá, že se myšlenky panslavismu šíří v 15. století a zbylých 22% zvolilo 16. století.

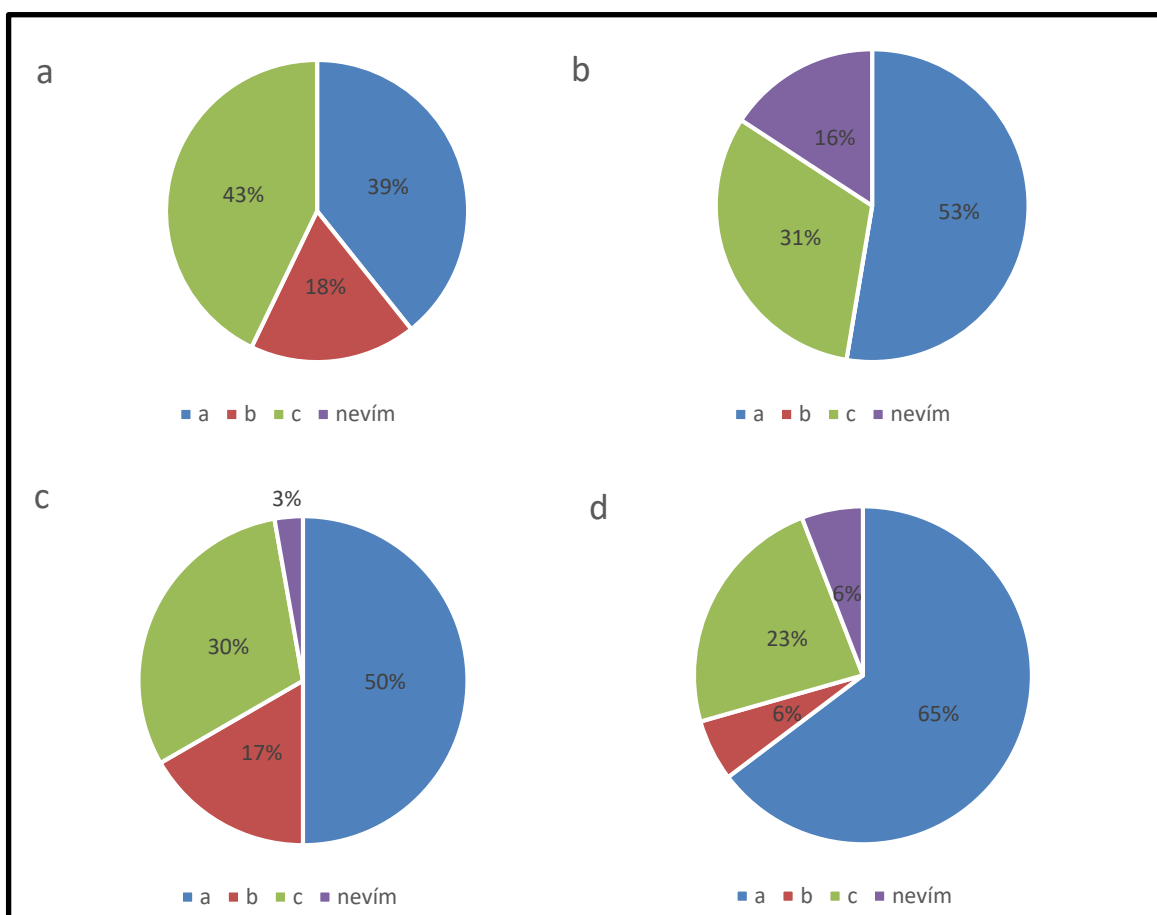

Grafy 6: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 6 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 7: Koho považujete za zakladatele českého panslavismu?

7	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
a - Jan Kollár	11	39,29%	10	52,63%	18	50,00%	11	64,71%	50	50,00%
b - František Palacký	5	17,86%	0	0,00%	6	16,67%	1	5,88%	12	12,00%
c - Václav Hanka	12	42,86%	6	31,58%	11	30,56%	4	23,53%	33	33,00%
nevím	0	0,00%	3	15,79%	1	2,78%	1	5,88%	5	5,00%
	28		19		36		17		100	

Polovina všech respondentů považuje za zakladatele českého panslavismu Jana Kollára. Dotazovaní ve věkovém rozmezí 15 – 25 lety nejvíce volili odpověď c, tedy Václava Hanka.

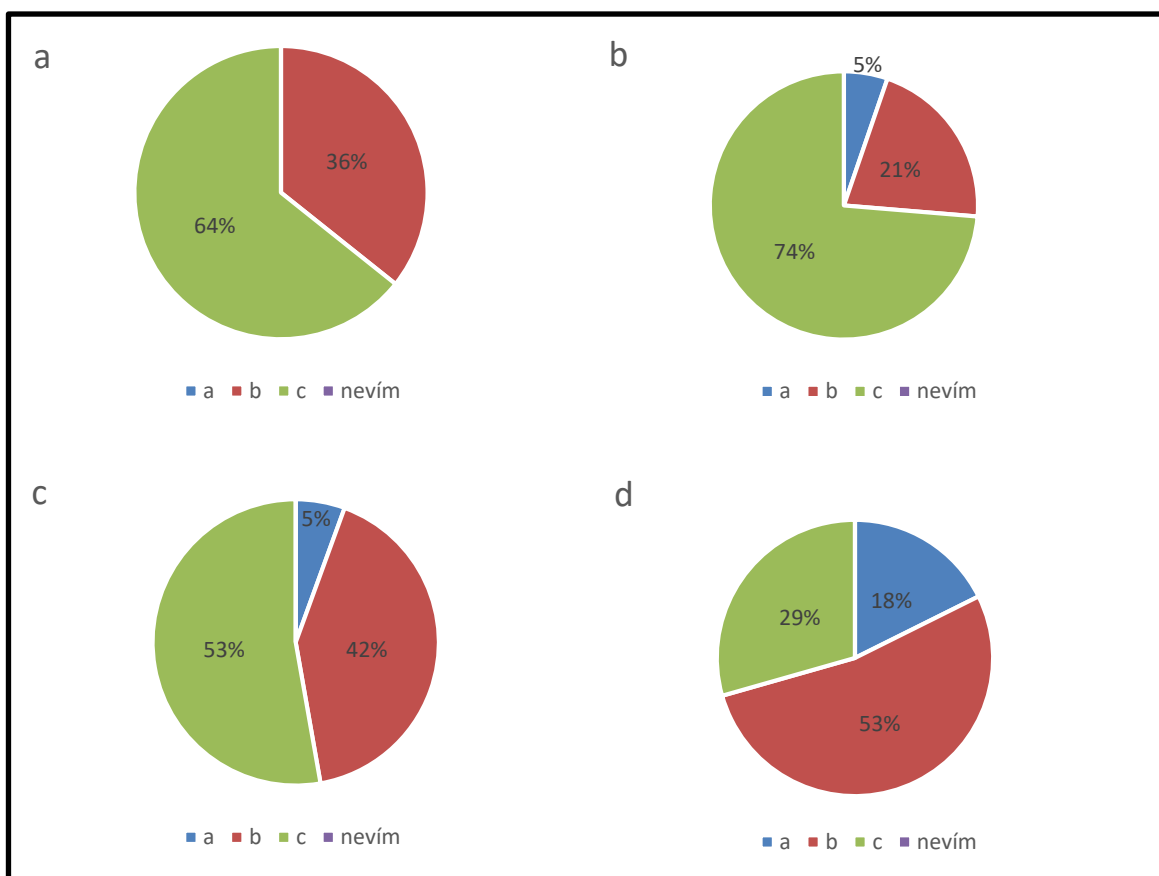

Grafy 7: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 7 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 8: Jak vnímáte současné postavení Ruska v Evropě?

8	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
a pozitivně	0	0,00%	1	5,26%	2	5,56%	3	17,65%	6	6,00%
b negativně	10	35,71%	4	21,05%	15	41,67%	9	52,94%	38	38,00%
c neutrálně	18	64,29%	14	73,68%	19	52,78%	5	29,41%	56	56,00%
nevím	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
	28		19		36		17		100	

Většina dotazovaných vnímá postavení Ruska v Evropě neutrálně (56%). Argumentují tím, že respektují velmocenské postavení a tedy i snahy Ruska (19% ze všech dotazovaných). Pouhých 6% respondentů vnímá postavení Ruska pozitivně. Zbýlých 38% respondentů zaujímá k této problematice negativní postoj. Jejich důvody jsou vojenské postavení Ruska (12%) a současná politika prezidenta Putina (8%). Svou odpověď odmítlo zdůvodnit celkem 61% lidí.

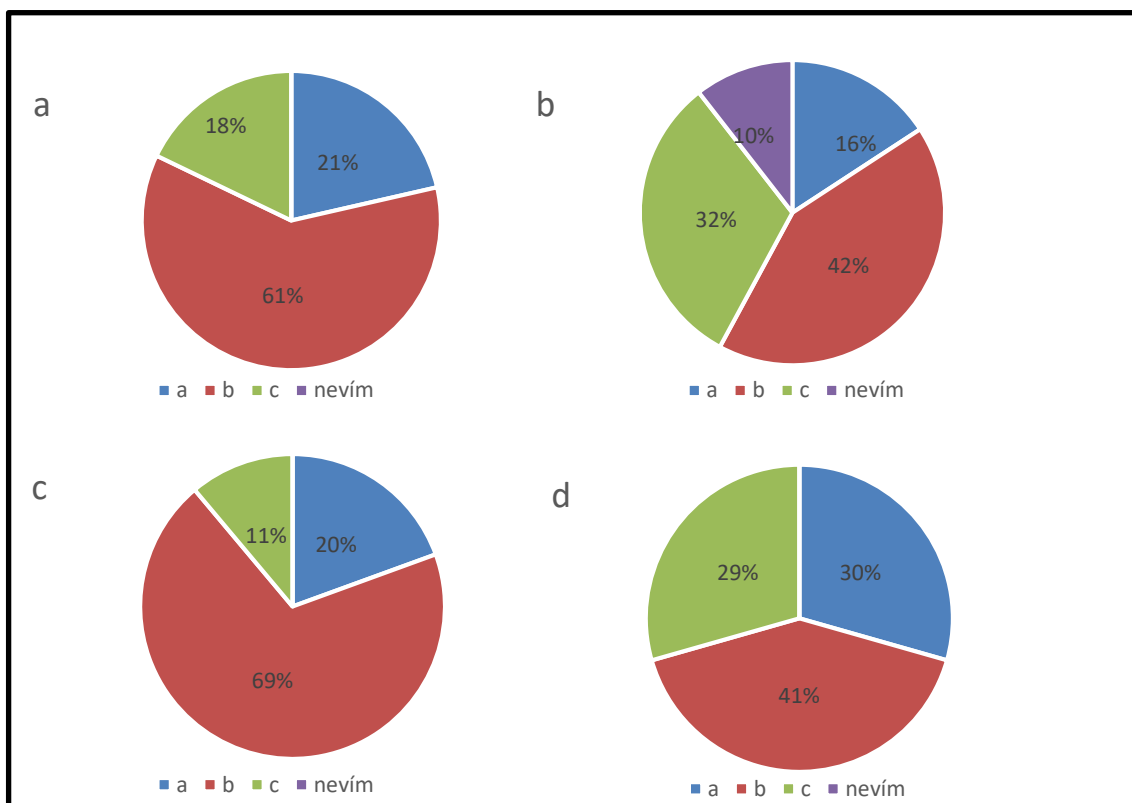

Grafy 8: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 8 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 9: V jakém období podle Vás v Čechách sílí rusofilské tendence?

9	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
a - po první světové válce	6	21,43%	3	15,79%	7	19,44%	5	29,41%	21	21,00%
b - v době národního obrození	17	60,71%	8	42,11%	25	69,44%	7	41,18%	57	57,00%
c - po roce 1948	5	17,86%	6	31,58%	4	11,11%	5	29,41%	20	20,00%
nevím	0	0,00%	2	10,53%	0	0,00%	0	0,00%	2	2,00%
	28		19		36		17		100	

Ve všech věkových kategoriích více jak polovina respondentů odpověděla, že rusofilské tendence v Čechách sílí již v době národního obrození.

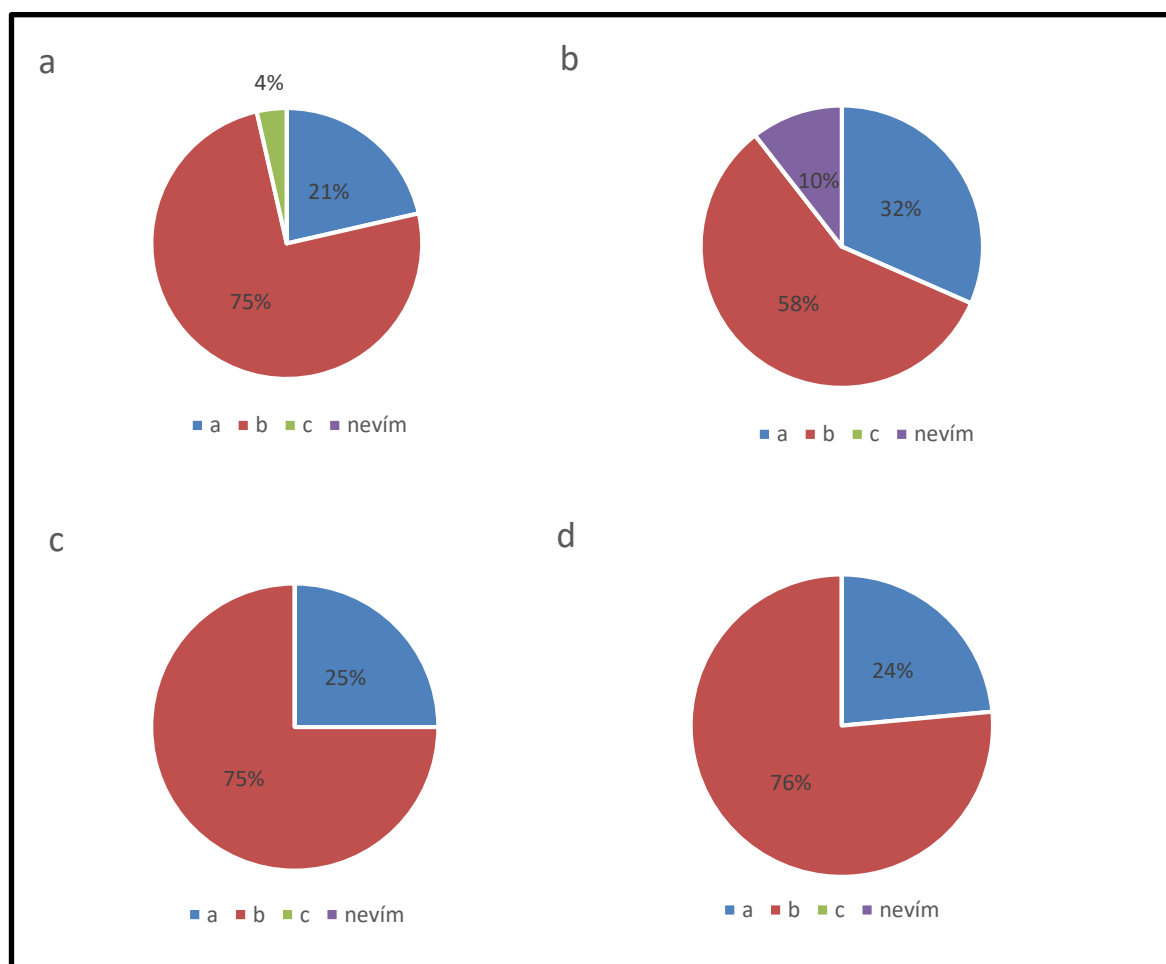

Grafy 9: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 9 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 10: Ke kterému z následujících směrů byste Václava Hanka přiřadili?

10	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
a panslavismu	6	21,43%	6	31,58%	9	25,00%	4	23,53%	25	25,00%
b rusofilství	21	75,00%	11	57,89%	27	75,00%	13	76,47%	72	72,00%
c germanofilii	1	3,57%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	1,00%
nevím	0	0,00%	2	10,53%	0	0,00%	0	0,00%	2	2,00%
	28		19		36		17		100	

Ve všech věkových kategoriích více jak polovina respondentů přiřadila Václava Hanka k rusofilství. Z celkového počtu dotazovaných ho 25% označilo za panslavistu. Pouze jeden člověk považuje Václava Hanka za germanofila.

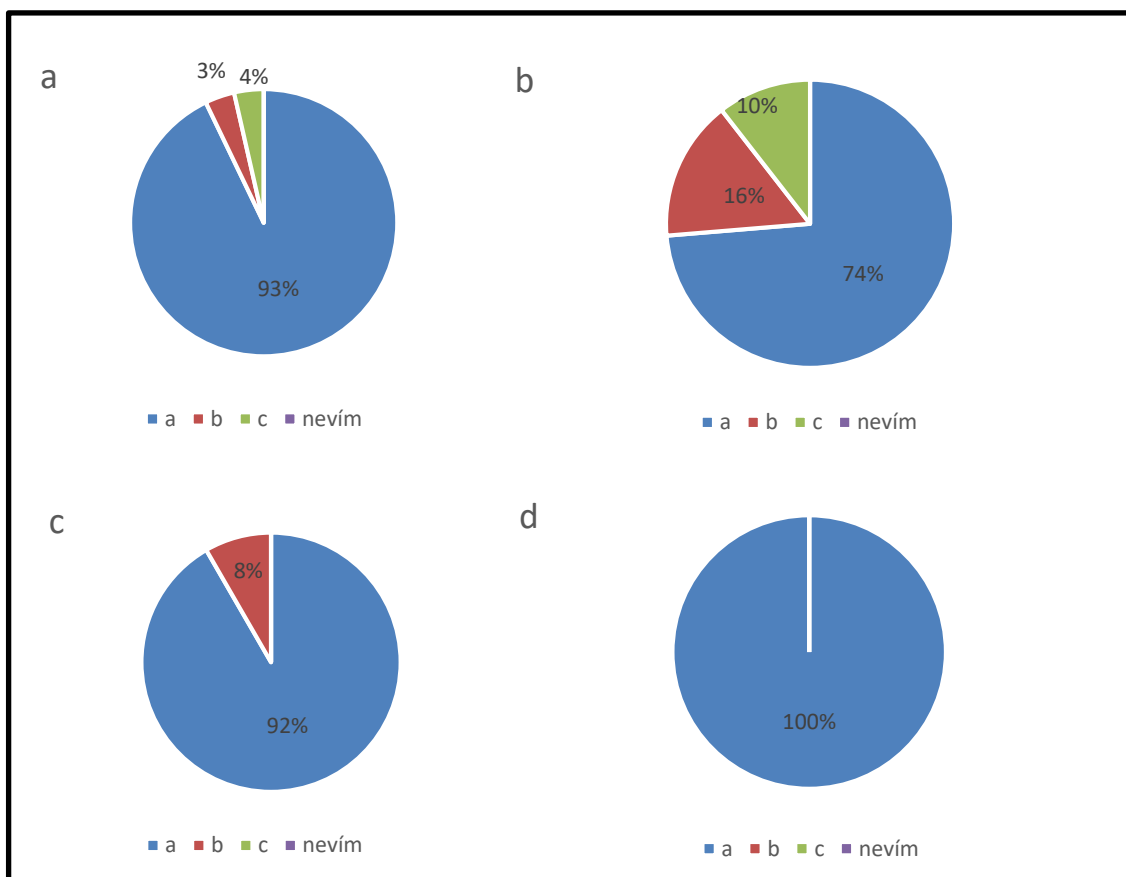

Grafy 10: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 10 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 11: Jaká činnost nejvíce proslavila Václava Hanku?

11	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
a - objevení Rukopisu královédvorského	26	92,86%	14	73,68%	33	91,67%	17	100,00%	90	90,00%
b – sepsání Velkého českého slovníku	1	3,57%	3	15,79%	3	8,33%	0	0,00%	7	7,00%
c – založení Národního divadla	1	3,57%	2	10,53%	0	0,00%	0	0,00%	3	3,00%
nevím	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
	28		19		36		17		100	

Ze všech respondentů 90% spojuje Václava Hanku s objevením Rukopisu královédvorského. Pouze tři dotazovaní z celkového počtu zvolili odpověď c – založení Národního divadla.

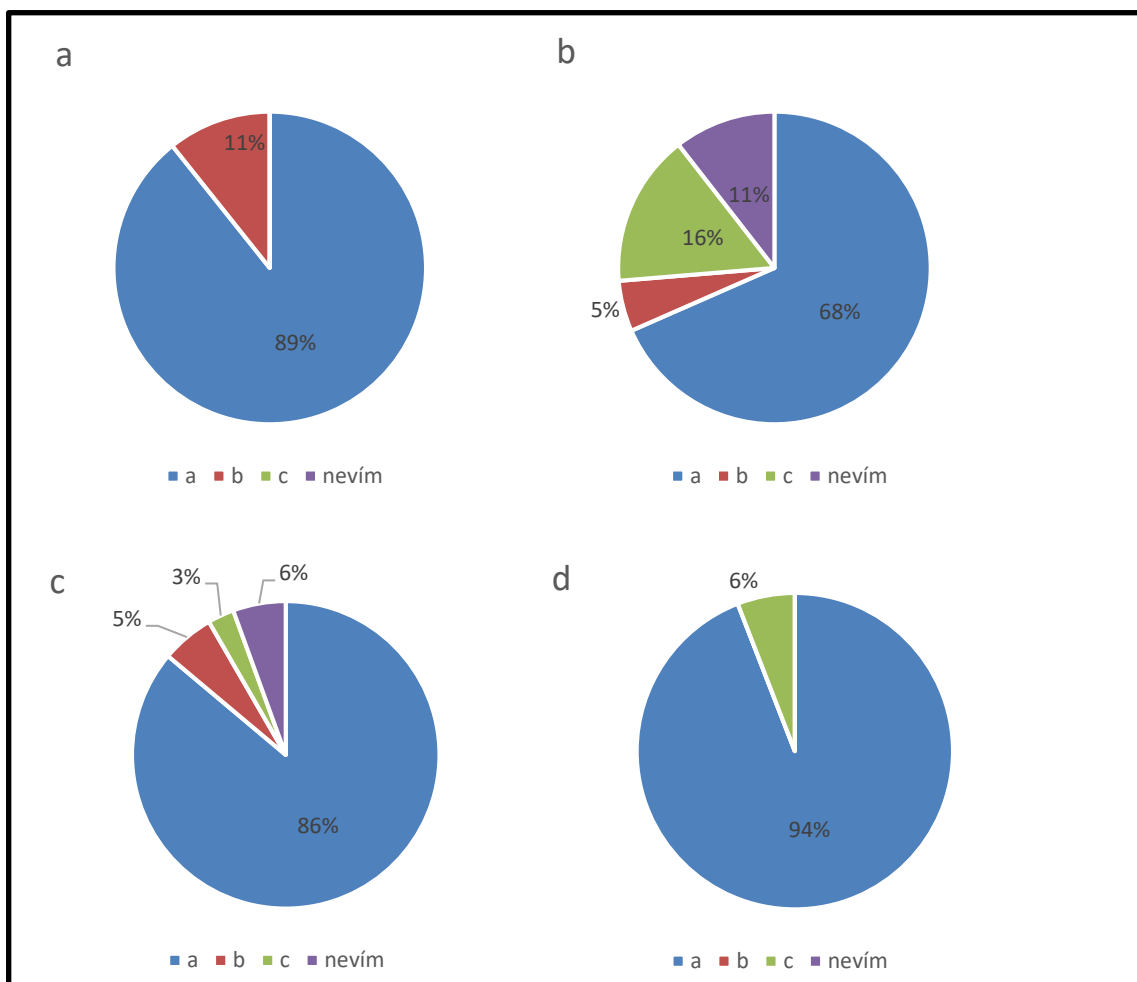

Grafy 11: Grafická reprezentace odpovědi na otázku číslo 11 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Tab. 12: Který z následujících světových spisovatelů byl vzorem pro Václava Hanku?

12	15-25		26-40		41-60		61 a více		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
a A. S. Puškin	25	89,29%	13	68,42%	31	86,11%	16	94,12%	85	85,00%
b F. Villon	3	10,71%	1	5,26%	2	5,56%	0	0,00%	6	6,00%
c W. Shakespeare	0	0,00%	3	15,79%	1	2,78%	1	5,88%	5	5,00%
nevím	0	0,00%	2	10,53%	2	5,56%	0	0,00%	4	4,00%
	28		19		36		17		100	

Ze všech věkových kategorií se více jak polovina domnívá, že vzorem pro Václava Hanku byl ruský spisovatel Alexandr Sergejevič Puškin. Pouhých 6% zvolilo odpověď b – Francois Villon a 5% vybralo Williama Shakespeara.

Grafy 12: Grafická reprezentace odpovědí na otázku číslo 12 v rámci věkových kategorií: a) 15-25, b) 26-40, c) 41-60, d) 61 a více

Analýzou získaných odpovědí se mi potvrdila platnost většiny mých předpokladů.

- Ano, cítím se být Slovanem, neboť český jazyk patří mezi slovanské jazyky (P1) – tento předpoklad se nesplnil, neboť většina respondentů uvedla jako důvod, proč se cítí být Slovany, území, na kterém žijí.
- Ano, Slované mají společné historické kořeny (P2) – tento předpoklad se nesplnil. Většina respondentů za společný znak považuje náboženství.
- Nejblíže českému národu jsou Slováci, Poláci a Rusové (P3)
- Za nejvíce podobný jazyk češtině je považována slovenština (P4)
- Panslavismus představuje lásku ke všemu ruskému (P5) – tento předpoklad se nesplnil. Respondenti volili odpověď b – sjednocení slovanských národů pod nadvládu Ruska.
- Myšlenky panslavismu sílí v 19. století (P6)
- Za zakladatele českého panslavismu je považován Jan Kollár (P7)
- Postavení Ruska v Evropě je neutrální (P8)
- Rusofilské tendence sílí po první světové válce (P9) – tento předpoklad se nesplnil. Většina dotazovaných odpověděla, že rusofilské tendence sílí již v době národního obrození.
- Václav Hanka byl představitelem rusofilství (P10)
- Václava Hanka proslavilo objevení Rukopisu královedvorského (P11)
- Vzorem pro Václava Hanka byl A. S. Puškin (P12)

Závěr výzkumu

Výzkum týkající se otázky slovanské vzájemnosti a osobnosti Václava Hanky se skládal z dvanácti otázek, z nichž osm obsahovalo tři možnosti, ze kterých si respondenti mohli vybrat svou odpověď. Zbylé čtyři otázky byly otevřené. Z výsledku výzkumu se mi potvrdila hypotéza, že oblast slovanské vzájemnosti a osobnosti Václava Hanky v okruhu široké veřejnosti je docela známá. Ve všech věkových kategoriích více jak polovina dotazovaných měla dobré znalosti týkající se panslavismu a spisovatele Václava Hanky. Pouze v otázce č. 7 věková skupina v rozmezí let 15 – 25 volila za zakladatele českého panslavismu Václava Hanka.

Závěr

Svoji diplomovou práci jsem úspěšně dokončila. Domnívám se, že zvolené téma a cíl výzkumu se mi podařilo splnit. Ve své práci jsem se zabývala problematikou slovanské vzájemnosti a osobností Václava Hanky.

V teoretické části jsem se pokusila nastínit danou problematiku a její zpracování koncipovala do jednotlivých kapitol, tak aby byla co možná nejpřehlednější. Snažila jsem se podat přehled základních termínů týkajících se slovanské vzájemnosti, jejich hlavních představitelů a pokud možno nezabíhat do přílišných detailů. Dle mého názoru by se každá kapitola dala rozepsat na samostatnou diplomovou práci.

V první kapitole jsem se věnovala panslavismu, slavjanofilii, rusofilství a slovanství. V dalších statích jsem představila základní představitele těchto směrů, jejich pohled na danou problematiku, česko-ruské vztahy v průběhu 19. století. V samostatné kapitole jsem se zabývala osobností a literární činností našeho národního buditele, Václava Hanky. Neopomněla jsem ani zmínit jeho vztah k ruské literatuře a spolupráci s významnými osobnostmi ruské společnosti.

Praktická část mi přinesla celou řadu poznatků. K jejich získávání jsem použila dotazníkové metody a metody řízeného rozhovoru. Po zpracování údajů, které jsem získala dotazníkovým šetřením, se mi potvrdila většina mých předpokladů. Zjistila jsem, že velká část dotazovaných měla dobré znalosti o osobnosti Václava Hanky i o problematice slovanské vzájemnosti, i když v názorech na ni se respondenti úplně neshodovali.

Při psaní diplomové práce jsem se snažila používat co nejvěrohodnější zdroje: odbornou literaturu, historické studie, odborné články a také prameny, ze kterých jejich autoři vycházeli. Vzhledem ke svému dosaženému vzdělání se neodvažuji s některými publikacemi polemizovat.

Přesto se domnívám, že moje diplomová práce bude moci posloužit všem, kteří mají zájem seznámit se s problematikou slovanské vzájemnosti a osobností Václava Hanky, jeho životem a literární tvorbou.

Použitá literatura

Literatura

- Augusta, Pavel a kol.: *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 2. vydání. Praha: Libri. 1993. 411 s. ISBN 80-901579-0-4.
- Barsukov, Nikolaj, Platonovič.: *Žizň i trudy M. P. Pogodina*. Vyd. neuvedeno. Sankt – Petergurg: Pogodin i Stasuljevič. 1888. 314 s.
- Barsukov, Nikolaj, Platonovič.: *Žizň i trudy M. P. Pogodina 5*. Vyd. neuvedeno. Sankt – Petergurg: Pogodin i Stasuljevič. 1892. 520 s.
- Bartoš, Josef.: *Osobnosti českých dějin*. Vyd. neuvedeno. Olomouc: Alda. 1995. 432 s. ISBN 80-85600-39-0.
- Beneš, Eduard.: *Úvahy o slovanství: hlavní problémy slovanské politiky*. 2. vydání. Praha: Čin. 1947. 366 s.
- Čapka, František.: *Dějiny zemí Koruny české v datech*. 4. vydání. Praha: Libri. 2010. 1055 s. ISBN 978-7277-469-2.
- Černý, Václav.: *Vývoj a zločiny panslavismu*. 1. vydání. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1995. 151 s. ISBN 80-85241-89-7.
- Černý, Václav.: *Vývoj a zločiny Panslavismu*. 1. vydání. Praha: Knihovna Václava Havla, o. p. s.. 2011. 166 s. ISBN 978-80-87490-01-3.
- Čornej, Petr.: *Panovníci českých zemí*. 4. vydání. Praha: Fragment. 2003. 64 s. ISBN 978-80-7200-811-7.
- Dobiáš, Dalibor.: *Rukopisy královédvorský a zelenohorský*. 1. vydání. Brno: Host. 2010. 323 s. ISBN 978-80-7294-415-6.
- Dvořák, Karel a kol.: *Dějiny české literatury II*. 1. vydání. Praha: Československá akademie věd. 1960. 685 s.
- Francev, Vladimír, Andrejevič.: *Písma k Viacheslavu Gankie ze slovanských zemí*. Vyd. neuvedeno. Varšava: nakladatelství neuvedeno. 1905. 1296 s.
- Hanuš, Josef.: *Literatura česká devatenáctého století I*. Vyd. neuvedeno. Praha: Jan Laichter na Královských Vinohradech. 1902. 940 s.
- Hrubý, Václav.: *Václav Hanka a jeho Rukopis Královédvorský*. Vyd. neuvedeno. Praha: Veraikon. 1919. 53 s.
- Ivanov, Miroslav.: *Záhada Rukopisu královédvorského*. Vyd. neuvedeno. Praha: Novinář. 1970. 224 s.
- Jirásek, Josef.: *Rusko a my*. 2. vydání. Praha: Miroslav Stejskal. 1945. 217 s.

- Jirásek, Josef.: *Rusko a my*. 2. vydání. Brno: Josef Stejskal. 1946. 217 s.
- Kopecký, Vladimír.: *Plno záhad kolem Hanky*. 1. vydání. Praha: Práce. 1969. 77 s.
- Kovařík, Petr.: *Klíč k rodným chaloupkám*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny. 2004. 255 s. ISBN 80-7106-371-1.
- Kraus, Jiří a kol.: *Nový akademický slovník cizích slov A – Ž*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Academia. 2005. 879 s. ISBN 978-80-200-1351-4.
- Kuna, Milan.: *Osobnosti české hudby*. 2. vydání. Praha: Fragment. 2011. 64 s. ISBN 978-80-253-1274-2.
- Langferner, Josef.: *Děkanský chrám svatého Jana Křtitele a panny Marie ochránkyň města ve Dvoře Králové nad Labem*. Vyd. neuvedeno. Dvůr Králové nad Labem: město Dvůr Králové nad Labem. 2003. 80 s.
- Malátková, Jolana.: *Ottova encyklopedie A – Ž*. Vydání neuvedeno. Praha: Ottovo nakladatelství. 2007. 1144 s. ISBN 80-7360-014-5.
- Masaryk, Tomáš, Garrigue.: *Rusko a Evropa*. 2. vydání. Praha: J. Laichter. 1930. 747 s.
- Masaryk, Tomáš, Garrigue.: *Světová revoluce za války a ve válce 1914 – 1918*. 4. vydání. Praha: Čin. 1938. 789 s.
- Muchka, Ivan.: *Východní Čechy*. 1. vydání. Praha: Panorama. 1990. 424 s. ISBN 80-7038-038-1.
- Ottův slovník naučný*. Vyd. neuvedeno. Vídeň: J. Otto. 1905.
- Ottova encyklopedie Česko A – Ž*. Vyd. neuvedeno. Praha: Ottovo nakladatelství. 2007. 895 s. ISBN 978-80-7360-709-8.
- Pacner, Karel.: *Osudové okamžiky Československa*. 3. vydání. Praha: Brána. 2012. 711 s. ISBN 978-80-7243-597-5
- Pečenka, Marek.: *Dějiny Ruska v datech*. 1. vydání. Praha: Dokořán. 2011. 446 s. ISBN 978-86569-14-7.
- Pogodin, Michail. Petrovič.: *Istoriko – političeskije pisma i zápisky v prodolženii Krymskoj vojny 1853 – 1856*. Moskva. 1974.
- Sojka, Jan Erazim.: *Naši mužové*. 1. vydání. Praha: Melantrich. 1953. 429 s.
- Tereščuk, Andrej.: *Panovníci Ruska*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. 2007. 80 s. ISBN 978-80-253-0469-3.
- Vlček, Radomír.: *Ruský panslavismus – realita a fikce*. 1. vydání. Praha: Historický ústav AV ČR. 2002. 291 s. ISBN 80-7286-040-2.

Časopisy, noviny a sborníky

Fetters, Aleš.: Václav Hanka. In U Nás: knihovnicko-informační zpravodaj. Roč. 21. č. 2. 2011. ISSN 0862-9366.

Hanka vyvolal spor o rukopisy. In Hradecké noviny. Roč. 5. č. 240. Hradec Králové: Delta/Press. 1996. 19 s. ISSN 1802-0984.

Koblížek, Vladimír.: *Václav Hanka poněkud netradičně.* In U Nás: knihovnicko-informační zpravodaj. Roč. 18. č. 3,4. 2008. ISSN0862-9366.

Kozáková, Radmila.: *Muzejní noc v Památníku V. Hanky v Hoříněvsi – oslava výročí.* In U Nás: knihovnicko-informační zpravodaj. Roč. 21. č. 2. 2011. ISSN 0862-9366.

Lustigová, Martina.: *Karel Kramář a jeho slovanská politika.* In Hrodek, Dominik.: *Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita.* 1. vydání. Praha: Libri. 2004. 401 s. ISBN 80-7277-272-4

Nykl, Hanuš.: *Panslavismus a teorie kulturněhistorických typů. Setkání dvou koncepcí.* In Hrodek, Dominik.: *Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita.* 1. vydání. Praha: Libri. 2004. 401 s. ISBN 80-7277-272-4

Pospíšil, Ivo.: *Slovanství a střední Evropa.* In Hrodek, Dominik.: *Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita.* 1. vydání. Praha: Libri. 2004. 401 s. ISBN 80-7277-272-4.

Po stopách předků. In Nové Hradecko. Roč. 31. č. 38. Hradec Králové: Okresní výbor KSČ. 1989.

Téra, Michal: *Slovanská identita v raném středověku.* In Hrodek, Dominik.: *Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita.* 1. vydání. Praha: Libri. 2004. 401 s. ISBN 80-7277-272-4.

Internetové zdroje

Философия Хомякова – кратко. [online]. [cit. 16. 3. 2017]. Dostupné z:

<http://rushist.com/index.php/philosophical-articles/2865-filosofiya-khomyakova-kratko>

Франтишек Палацкий. [online]. [cit. 10. 3. 2017]. Dostupné z:

http://www.hrono.ru/biograf/bio_p/palackyf.php

Ганка Вацлав. [online]. [cit. 11. 11. 2015]. Dostupné z:

<http://www.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=269>

- Historie České společnosti rukopisné.* [online]. [cit. 30. 5. 2017]. Dostupné z:
<http://www.rukopisyrkz.cz/rkz/csr/historie.html>
- Хомяков Алексей Степанович.* [online]. [cit. 16. 3. 2017]. Dostupné z:
<http://lib.pravmir.ru/library/author/112>
- Jen když nejsi Hanka.* [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/162702-jen-kdyz-nejsi-hanka/>
- Karel Kramář.* [online]. [cit. 10. 3. 2017]. Dostupné z:
<http://zivotopis.osobnosti.cz/karel-kramar.php>
- К Ганке.*[online]. [cit. 8. 5. 2015]. Dostupné z :
<http://www.stihiclassic.ru/vers.php?id=7771>
- Kolár, J.: Slávy dcera.* [online]. [cit. 6. 3. 2017]. Dostupné z:
https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/37/06/49/slavy_dcera.pdf
- Legis – Glückselig.: Václav Hanka příspěvek k dějinám kultury a národní literatury Čech a vůbec Slovanů.* 11. ročník. Praha. 1852. [online]. [cit. 3. 11. 2015]. Dostupné z :
<http://www.rukopisyrkz.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/osobnost/hanka/hanka-1.htm>
- Леош Яначек.* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z:
http://studopedia.ru/7_93919_leosh-yanachek.html
- Nikolaj Jakovlevič Danilevskij.* [online]. [cit. 15. 3. 2017]. Dostupné z:
http://cs.dbpedia.org/page/Nikolaj_Jakovlevi%C4%8D_Danilevskij
- Н. Я. Данилевский и славянофильство. Панславизм.* [online]. [cit. 15. 3. 2017].
Dostupné z: http://studopedia.ru/14_11138_nyadanilevskiy-i-slyavyanofilstvo-panslavizm.html
- Осип Максимович Бодянский.* [online]. [cit. 5. 6. 2017]. Dostupné z:
<http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1588744>
- Панславизм .* [online]. [cit. 15. 2. 2017]. Dostupné z:
http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/128950#cite_note.D0.9A.D0.B8.D1.80.D0.B5.D0.B5.D0.B2.D1.81.D0.BA.D0.B8.D0.B9-5
- Панславизм. Идея панславизма.* [online]. [cit. 15. 2. 2017].Dostupné z:
<http://edusupport.ru/spisokspecjalnostej/russkaa-religioznaa-filosofia/panslavizm-idea-panslavizma/>
- Rybalov, M.: Panславизм.* [online]. [cit. 6. 3. 2017]. Dostupné z:
http://www.slavonic.iptelecom.net.ua/ideol/Panclavizm_rib.htm

Saužení lásky. [online]. [cit. 30. 5. 2017]. Dostupné z:
<http://spiritualkvintet.cz/media/diskografie/sauzeni-lasky/>

Славянизм. [online]. [cit. 20. 2. 2017]. Dostupné z:
<http://enc-dic.com/ozhegov/Slavjanizm32495.html>

Spolek Svatobor. [online]. [cit. 18. 6. 2017]. Dostupné z:
<http://www.intranet.cz/svatobor/svatobor.htm>

Так взывал я, так гласил я. [online]. [cit. 8. 5. 2015]. Dostupné z:
<http://primoverso.ru/stihiruskie/stihi-tyutcheva/stihi10349.shtml>

Václav Hanka. [online]. [cit. 31. 5. 2017]. Dostupné z:
http://www.richtera.cz/numismatics/loadframe.html?interest_05.html

Václav Hanka 1791 – 1861. [online]. [cit. 18. 6. 2017]. Dostupné z:
<http://opac.nm.cz/authorities/43985?locale=cs>

Vejvar, S.: *Karel Kramář a počátky novoslovanství*. [online]. [cit. 10. 3. 2017].
Dostupné z : <http://euserver.parlamentnilisty.cz/Articles/659-karel-kramar-a-pocatky-novoslovanstvi.aspx>